

บทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้กับปัญหาความเดือดร้อน
ในการพัฒนาอุตสาหกรรม เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
ปีการศึกษา 2552

ที่ประชุมสาขาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พิจารณาแล้วว่า
อนุมัติให้สารนิพนธ์ เรื่องบทบาทการต่อสู้เรียกร้องที่เกิดจากปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนา
อุตสาหกรรมของเครือข่ายภาคประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง มีคุณภาพ
เพียงพอที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการชุมชน
คณะวิทยาการจัดการ

.....(อาจารย์ที่ปรึกษา)
(อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ บุญเหลือ)

.....(หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการชุมชน)
(อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ บัวหล้า)

บทคัดย่อ

เรื่อง บทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้กับปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนา
อุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ผู้ศึกษา นายวสันต์ มงคลลักษณ์ และ นางสาวศรินษา แจ่มสุวรรณ

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ บุญเหลือ

ปีการศึกษา 2552

การศึกษาเรื่องบทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้กับปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนา
อุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเลือกกรณีศึกษา
เฉพาะ เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อยแบบเจาะจงโดยเก็บข้อมูลจากเครือข่ายภาคประชาชน
และประชาชนที่ได้รับผลกระทบ จำนวนรวม 7 คน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการศึกษาจากรายงานเอกสารที่
เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและ
คุณภาพชีวิตของชุมชน รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน

ผลการศึกษาพบว่า หลังจากมีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ
ชุมชนในด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง ได้แก่ ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรงจากการที่น้ำทะเล
ไหลเปลี่ยนทิศทาง นอกจากนี้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับเขตนิคมอุตสาหกรรมยังได้รับผลกระทบ ด้านสุขภาพ
จากการปล่อยมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม ในการแก้ไขปัญหา ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเกิดการรวมตัวกัน รวมถึงลง
พื้นที่เพื่อศึกษาร่วมกับนักวิชาการจากหลายมหาวิทยาลัย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางในการ
เคลื่อนไหว ประกอบด้วย การใช้มาตรการด้านสังคม อาทิ การรวมกลุ่มประท้วง การปิดถนน รวมถึงการสื่อสารกับสังคม
ภายนอก มาตรการที่สอง คือ การใช้สิทธิตามหลักกฎหมายโดยผ่านการฟ้องร้องต่อศาลปกครอง การเคลื่อนไหวในลักษณะ
ได้ดิน อาทิ การโพสต์ข้อความลงอินเทอร์เน็ต การแจกใบปลิวและการจัดเวทีปราศรัย ประการสุดท้าย คือ การเชื่อมโยง
เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกและเครือข่ายประชาชนในภาคอื่นๆ ในการเคลื่อนไหวนี้ได้ส่งผลกระทบต่อภาคเอกชนที่
ลงทุนในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและรัฐบาลที่เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการลงทุน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการ
เคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคตะวันออก คือ ปัญหาความขัดแย้งกับภาครัฐ และภาคเอกชน ศาลได้มีคำสั่งให้ทบทุน
โครงการ ผลก็คือ รัฐต้องกำหนดแนวทางและตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหา ในขณะที่การลงทุนต้องหยุดชะงัก สำหรับ
ปัญหาที่เกิดขึ้นในเครือข่ายประชาชน อาทิ การขาดเงินทุนในการเคลื่อนไหว และการได้รับการสนับสนุนจากมวลชนเพื่อ
เป็นพลังสนับสนุนการเคลื่อนไหวในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานิตยสารเรื่อง บทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้เรียกร้องที่เกิดจาก ปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ดำเนินไปได้ ผู้ศึกษาได้รับข้อเสนอแนะ คำปรึกษาและการตรวจทานแก้ไขจาก อ.ดร.ณัฐพงศ์ บุญเหลือ ผู้ ศึกษาจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบพระคุณ อ.ดร.สุวิชา วรวิเชียรวงศ์ และผศ.ดร.พิทักษ์ ศิริ วงศ์ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็น และการตรวจทาน แก้ไข ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในเขตตำบลมาบตาพุด จังหวัดระยอง ที่ให้ความร่วมมือและ สละเวลาเพื่อให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัววงกลมลักษ์มี และครอบครัวแจ่ม สุวรรณ ที่ให้คำแนะนำและกำลังใจ ความช่วยเหลือทุกด้านให้การดำเนินการศึกษาสำเร็จลุล่วงได้ ขอขอบคุณ เพื่อนๆทุกคนที่คอยให้กำลังใจ คำแนะนำต่างๆ และความช่วยเหลือในการศึกษาแก่ผู้ ศึกษาตลอดมา

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ของสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้ศึกษาขอมอบความดีให้กับผู้มีพระคุณ ดังกล่าวข้างต้น และอาจารย์ทุกท่านที่ได้มอบวิชาความรู้ ตลอดจนแนวคิดที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ ศึกษาได้นำมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้

คณะผู้จัดทำ
กุมภาพันธ์ 2553

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ ก	
กิตติกรรมประกาศ ข	
สารบัญ ค	
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	3
แนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	8
แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ	11
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและกระบวนการกลุ่ม	11
แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย	14
แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาสังคม	17
ข้อมูลของพื้นที่	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	26
ผู้ให้ข้อมูล	26
การเลือกพื้นที่ศึกษา	26
วิธีการศึกษา	26
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	27
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	28

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	29
ความเป็นมาของการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง	29
บทบาทและกระบวนการในการเคลื่อนไหวกองภาคประชาชน	35
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก	51
ตารางรูปแบบการเคลื่อนไหว	59
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	60
สรุป	60
อภิปรายผลการศึกษา	63
ข้อเสนอแนะ	64
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	64
บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก	69
ภาคผนวก ก แนวคำถาม	70
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้ข้อมูล	72
ภาคผนวก ค รูปภาพ	74
ประวัติผู้ศึกษา	77

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากภาวะการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วตามกระแสของโลกที่นับวันจะยิ่งพัฒนาและเจริญมากขึ้น ประเทศไทยต้องการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้ทัดเทียมกับนานาชาติ เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจากสังคมเกษตรกรรมที่มีมาแต่โบราณ จึงค่อยเปลี่ยนแปลงเป็นภาคอุตสาหกรรมที่มีมากขึ้น การใช้แรงงานมนุษย์และวิธีการทางธรรมชาติ กลายเป็นการใช้เครื่องจักรกลและสารเคมี

นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้รับการพัฒนาจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยได้จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรืออีสเทิร์นซีบอร์ด ปัจจุบันนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมประเภท ปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็กและโลหะ โรงกลั่นน้ำมัน(ศรีสุวรรณ จรรยา,2550) โดยในเชิงพื้นที่ได้มีการร่วมขยายจากนิคม อุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานของเอกชน 4 แห่ง ทำให้พื้นที่ขยายจาก 8,000 ไร่ เป็น 20,000 ไร่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีเนื้อที่ดำเนินการ 7,092 ไร่ (เป็นพื้นที่เพื่อการพาณิชย์/ที่อยู่อาศัย 1,490 ไร่) ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานเป็นอุตสาหกรรมหนักขนาดใหญ่ 71 โรงงาน เช่น อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมเหล็กกล้า อุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมปุ๋ยและสารเคมี โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า โรงกลั่นน้ำมัน โรงแยกก๊าซ เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภทอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย และกากสารพิษขนาดใหญ่ แม้กระทั่งสถานที่ฝังกลบและกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรม การพัฒนาโดยอยู่รวมกลุ่มอุตสาหกรรม ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพ ประหยัดต้นทุนการผลิตและขนส่ง ส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

จากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างรวดเร็วและการรวมกลุ่มของกลุ่มอุตสาหกรรมในพื้นที่ทำให้ประสบกับปัญหาการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและ ด้านชีวอนามัย อาทิเช่น ผลกระทบด้านคุณภาพอากาศ ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ การขาดแคลนทรัพยากรน้ำ เห็นได้ชัดว่า มลพิษทางอากาศและทางน้ำในมาบตาพุดนั้นถูกสะสมมาช้านานจึงเกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ความสูญเสียทางสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้ เนื่องจากมีการยอมรับในสิ่งนี้ เพื่อไปแลกเปลี่ยนกับความเจริญทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม แต่การแลกเปลี่ยนนี้เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและไม่

ยั่งยืน ทั้งนี้ เพราะว่ามี การคำนึงถึงต้นทุนอย่างเต็มรูปแบบ เกี่ยวกับความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อม ในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจหรือลงทุนสร้างโรงงาน(อนุสรณ์ ธรรมใจ , 2550)

เนื่องจากพื้นที่ที่ประสบกับปัญหานั้นได้ละเลยและปล่อยให้มีการขยายตัวของโรงงานจนลุกล้ำไปสู่คุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านต่างๆหลายด้าน ปัญหาต่างๆเหล่านี้จึงได้ส่งผลนำไปสู่การเกิดการรวมตัวเพื่อเรียกร้องจากภาคประชาชนให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบ และรวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ของภาคประชาชน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้เรียกร้องจากการถูกลุกล้ำคุณภาพชีวิตจากการจัดตั้งอุตสาหกรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรสาธารณะและคุณภาพชีวิตของชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงบทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้เรียกร้อง จากการที่ได้รับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยมีผู้ศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาชนและประชาชนที่ได้รับผลกระทบที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงบทบาทและกระบวนการในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรสาธารณะและคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก
2. ทำให้หน่วยงานภาคส่วนอื่นทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เครือข่ายภาคประชาชนได้รับ เพื่อที่จะหาวิธีร่วมกันแก้ไข

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง บทบาทการต่อผู้เรียกร้องที่เกิดจากปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนาอุตสาหกรรมของเครือข่ายภาคประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผู้ศึกษา ได้มีการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและกระบวนการกลุ่ม
5. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย
6. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาสังคม
7. ข้อมูลของพื้นที่
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ทศนิษฐ์ ทองสว่าง(2549 : 69) กล่าวว่า เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งในสังคมหรือกลุ่มคนบุคคลนั้นย่อมต้องแสดงบทบาท (Role) ตามตำแหน่งนั้นๆ เพราะฉะนั้นโดยปกติแล้วสถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งควบคู่กันไป บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้นๆ เพราะฉะนั้นบทบาทจึงเป็นรูปการ (Aspect) ที่เคลื่อนไหว หรือรูปการทางพฤติกรรมของตำแหน่งตัวอย่าง เช่น นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยย่อมมีบรรทัดฐานหรือแนวทางปฏิบัติหลายประการ กล่าวคือ มีสิทธิหน้าที่และอภิสิทธิ์ต่างๆ แต่บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรีของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน เช่น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มีบทบาทแตกต่างไปจากจอมพลสฤษดิ์ คือ จอมพล ป. มีบทบาทนุ่มนวล ส่วนจอมพลสฤษดิ์ มีบทบาทเด็ดขาด “มันต้องถูกคนเดียว”

อานนท์ อาภาภิรม(2518 : 88 , อ้างถึงใน ทศนิษฐ์ ทองสว่าง 2549 : 73) กล่าวว่า บรรทัดฐานของสังคมจะเป็นตัวกำหนดบทบาท (พฤติกรรม) ของบุคคลต่อผู้รับของรับ เมื่อบุคคลมีสถานภาพแล้ว เขาต้องมีการรับรู้ในบทบาท(Role Perception) ตามสถานภาพนั้นๆด้วย อย่างไรก็ตามบทบาท

หรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆด้วยเหมือนกัน บทบาทจึงเป็นรูปการที่เคลื่อนไหวหรือรูปการทางพฤติกรรมของตำแหน่ง

ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ในเอกสารและงานวิจัยต่างๆ พอสมควร แต่ในที่นี้จะขอนำเสนอ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542(2546 : 81) ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาทไว้ว่า บทบาทหมายถึงการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทของครู เลวินสัน(Levinson 1964 : 284-285, อ้างถึงใน สมเกียรติ ยุติธรรม 2541 : 45) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่นๆที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาท ตามความหมายนี้ คำนี้ถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้ถึงหน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำ เมื่อดำรงตำแหน่งนั้น

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ นั้นเอง

รอย(Roy 1980 : 260, อ้างถึงใน อำพล พรอารักษ์สกุล 2539 : 12) กล่าวว่า บทบาทเป็นความต้องการของสังคม พฤติกรรมที่สังคมคาดหวังแม้ว่าบทบาทจะเป็นพฤติกรรมของบุคคลแต่ บทบาทก็เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองและบุคคลอื่น

มาร์วินและฟิลิป(Marvin and Phillip 1982 : 295, อ้างถึงใน สมเกียรติ ยุติธรรม 2541 : 45) กล่าวไว้ว่าบทบาทเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ในการปฏิบัติการบุคคล เมื่ออยู่ในลักษณะหรือสถานภาพเฉพาะในสถานการณ์เฉพาะทางสังคมอย่างหนึ่งอย่างใด

เปรี๊จจิตร ฆารรัศมี(2531 :22) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไข และอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำ เมื่อบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด และพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ย่อมมีส่วนผูกพันอยู่กับความคิดเห็นหรือคาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และความคาดหวังของสังคมที่เห็นว่าบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้นๆควรจะทำ

งามพิศ สัตย์สงวน(2549 :73) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคน

หรือสังคมเพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่างๆของพ่อ เช่น เลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรัก ความเอ็นดู และอื่นๆ ก็เช่นกันต่างมีบทบาทที่คาดหวังจะต้องทำในฐานะครองตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับที่ผู้ศึกษาได้อ้างถึงความหมายของ บทบาท จากเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาแล้วในข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่กระทำหรือแสดงออกตามหน้าที่ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ หรือตามกฎหมายที่กำหนด และพฤติกรรมที่สังคมคาดหวังและเห็นว่าบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้นควรกระทำให้สอดคล้องกับสถานภาพ

ประเภทของบทบาท

ประเภทของบทบาทบรูมและเซลส์นิก(Broom and Selnick 1974 : 34, อ้างใน สมพงษ์ พลายงาม 2546 : 10) ได้จำแนกบทบาทได้ดังนี้

1. บทบาทตามอุดมคติ(Ideal Role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิ หน้าที่ระบุเป็นลายลักษณ์อักษร และ/หรือ มีตัวบทกฎหมาย ระเบียบกำหนดให้กระทำกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่นั้นๆ

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง(Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงซึ่งจะขึ้นกับการสั่งคราะห์จาก ความเชื่อ ความหวัง การรับรู้ และประสบการณ์ของผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง ทั้งยังต้องพิจารณาถึงความกดดัน จิตจำกัด และโอกาสในแต่ละสังคม ในระยะเวลานั้นๆ ได้บทบาทที่ควรปฏิบัติ(Perceived Role) เป็นบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่ง เชื่อและ/หรือหวังว่า ควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับแต่ยังไม่ได้กระทำ ซึ่งอาจจะไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติ (ไม่มีอยู่ในระเบียบ,กฎหมาย) และบทบาทที่กระทำจริง

ทิตยา สุวรรณชญ(2510) ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ได้ดังนี้

1. บทบาทตามอุดมคติ (Idea Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ เช่น พ่อแม่ต้องรักลูกให้การอบรมเลี้ยงดู เป็นต้น

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง(Actual Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม จะต้องปฏิบัติจริง เช่น พ่อแม่รักลูกก็ต้องแสดงออกโดยการพุดจา หรือให้ของ หรือการชื่นชม เป็นต้น จากประเภทของบทบาทจะเห็นได้ว่า บทบาทแบ่งออกได้ใน 2 ลักษณะ คือ บทบาทตามความอุดมคติ และบทบาทที่ปฏิบัติจริงของบุคคลที่แสดงบทบาท ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงของสมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาท

อัลพอร์ต(Allport 1667 : 181-184, อ้างถึงใน สมพงษ์ พลายงาม 2546:11) เป็นนักวิชาการที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทได้กล่าวว่า บุคคลจะแสดงพฤติกรรมในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งขึ้นอยู่กับ 4 ประการ คือ

1. ที่คาดหวังของบุคคลอื่นในสังคม(Role Expectation)
2. ที่คาดหวังของตนเอง ว่าบทบาทเป็นอย่างไร(Role Conception) ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับความหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้
3. ความสอดคล้องกันระหว่างบทบาทที่คาดหวังจากสังคม และความคาดหวังในบทบาทของตนเอง(Role Acceptance) ซึ่งจะทำให้บุคคลยอมรับบทบาทนั้นของตน
4. การปฏิบัติตามบทบาท(Role Performance) คือ การแสดงบทบาทตามสภาพจริง(Actual Role) ซึ่งอาจแสดงบทบาทที่คาดหวัง ตามการรับรู้และเข้าใจของตนเอง ตลอดจนการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับที่ยอมรับบทบาทนั้นๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่หรือเนื่องมาจากความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และตามการรับรู้ของตนเอง

ออสแคมป์(Oskamp 1977, อ้างถึงใน สมพงษ์ พลายงาม 2546 : 11) กล่าวว่า ประสบการณ์ของบุคคลโดยตรง (Direct Personal Experience) ซึ่งบุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่างๆ จากประสบการณ์โดยตรงเป็นการกระทำหรือได้พบเห็นต่อสิ่งเร้าต่างๆ โดยตนเองทำให้เกิดทัศนคติหรือความเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ

ทฤษฎีบทบาท(Role Theory)

มังกล หวังสุขใจ และชมพู โกติรัมย์(2548 : 91) จากทฤษฎีนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อกัน โดยเสนอเป็นแนวความคิดว่าบทบาทและหน้าที่ทางสังคมเป็นตัวกำหนดให้บุคคลแสดงออกมาตามบรรทัดฐานที่สังคมแสดงไว้ กล่าวให้ชัด บุคคลถ้าไม่มีบทบาทเป็นตัวกำหนดที่จะไม่แสดงพฤติกรรมออกมา บทบาทของบุคคลถือว่าเป็นกลไกสำคัญให้บุคคลกระทำตามสถานการณ์นั้นๆ

บุคคลถูกบทบาทของสังคมควบคุมตลอดเวลา ดังนั้น บุคคลจะแสดงพฤติกรรมต่างๆล้วนเป็นไปตามบทบาทของตนเองที่มีต่อสังคม บทบาทที่บุคคลแสดงออกจึงเป็นสิ่งคาดหวังของสังคม เพราะบุคคลจะต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม บทบาทเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ถ้าไม่มีบทบาทแล้ว บุคคลมักจะทำไม่ทำ ถือว่าธุระไม่ใช่ เช่น นักศึกษาต้องมาฟังบรรยายถือว่าทำตามบทบาท

เป็นทฤษฎีที่เน้นว่ามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมตามความคิดเห็นหรือทัศนคติที่เป็นผลมาจากความคาดหวังทางสังคมตามสถานภาพ ตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคมของแต่ละบุคคล กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บทบาทของแต่ละบุคคลเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ และสถานภาพของบุคคลที่ประกอบด้วย ความคาดหวังต่างๆจากสังคม

ทฤษฎีบทบาทมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ดังนั้น รากฐานของการเกิดบทบาทจึงถูกนำมาอธิบายด้วยปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) เช่น Jacob L. Moreno(1960 : 80-86 , อ้างถึงใน พินิจ ลากชนานนท์ 2529 : 25) นักทฤษฎีบทบาทที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับแนวบทบาทไว้ว่า องค์การทางสังคมประกอบด้วยโครงข่ายของบทบาท ซึ่งบังคับและให้แนวทางเกี่ยวกับการกระทำ การที่แต่ละบุคคลในสังคมเข้าไปปรับตำแหน่งที่มีหน้าที่หนึ่งในสถานภาพนั้น หมายถึง การยอมรับรูปแบบของพฤติกรรมที่กำหนดมาแล้วจากตำแหน่ง หน้าที่ และสถานภาพนั้นๆ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้ก็คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังไว้ จากแนวความคิดนี้ทำให้เรามองโครงสร้างสังคมไว้ว่า ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ โครงข่ายของตำแหน่งทางสังคมและสถานภาพทางสังคม ระบบความคาดหวังที่สอดคล้องกัน และแบบแผนของพฤติกรรมตามความคาดหวังของตำแหน่งและสถานภาพนั้น

มีนักทฤษฎีบทบาทที่เสนอข้อสมมติเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทไว้หลายประการ และหลายรูปแบบอย่างเช่น Biddle, B.J. & Thomas, Z.J. eds.(1966 : 5-8,15-19, อ้างถึงใน พินิจ ลากชนานนท์ 2529 : 25) ; Charon, J.M. (1970 : 136-143,อ้างถึงใน พินิจ ลากชนานนท์ 2529 : 25) ; Shaw,M.V. & Costanz, P.R.(1970 : 328-334 , อ้างถึงใน พินิจ ลากชนานนท์ 2529 : 25) แต่พอจะสรุปรวบรวมมาเป็นข้อสมมติพื้นฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

1. บทบาทเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม มนุษย์จะเข้ามาร่วมอยู่ในสังคมได้จากการเรียนรู้บทบาทของตนเองในสังคม
2. การมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นจะทำให้มีการมองตนเองและผู้อื่นว่าเป็นเจ้าของสถานภาพและบทบาท และผูกพันอยู่กับความคาดหวังของผู้อื่น และความคาดหวังนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวทางของบทบาทในแต่ละคน

ดังนั้น บทบาทจึงเป็นความคาดหมายทางการกระทำว่าในสภาพหนึ่งๆบุคคลควรจะมี บทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลจะต้องแสดง

บทบาทและสวมบทบาทอย่างไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเรียนแบบและการสังเกตจากบุคคลที่เรายึดถือ เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทของตน ที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมตามที่ตนเองต้องการ แต่ทั้งนี้การเสนองานของตนเองหรือการแสดงบทบาทและการสวมบทบาทนี้อาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมได้

2. แนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ประเวศ(2532 : 22) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นความคิดริเริ่มของท้องถิ่นในการทำให้เกิดการจัดการองค์กร และเกิดการปรากฏขึ้นของผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำของชุมชน ผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้ง อาจจะไม่ใช่ผู้นำจริงที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ ผู้นำทางธรรมชาติอาจเป็นชาวบ้าน เป็นพระ เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นกำนัน เป็นครู เป็นใครก็ตามสถานการณ์

อคิน(2547) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “ให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้ทำทุกอย่างไม่ว่าให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา”

เจิมศักดิ์ (2535) ได้กล่าวไว้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนมีการพัฒนาการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและทางสังคม โดยการพัฒนาความรู้และภูมิปัญญา การตัดสินใจในการดำรงชีวิตของตนเอง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม ตัดสินใจ ปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบ พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการที่ส่งผลถึงประชาชนเอง เป็นแนวทางใหม่ของการพัฒนาชนบทที่องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือ ในการพัฒนาการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากร เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตรงความต้องการ และทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง

ขั้นตอนและลักษณะของการมีส่วนร่วม

เจิมศักดิ์(2526) ได้สรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ว่ามีอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจการ

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

การพัฒนาแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทของประเด็นที่กำลังศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหามลพิษจากเขตนิคมอุตสาหกรรมจึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงสิทธิที่จะเป็นรากฐานสำคัญต่อไปในอนาคตสำหรับทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน และเศรษฐกิจพอเพียง สิทธิดังกล่าวได้แก่

“สิทธิในสิ่งแวดล้อม”(Right to the Environment)

พื้นฐานความคิดของสิทธิในสิ่งแวดล้อมเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากแนวคิดพื้นฐานของสิทธิ 3 ประเภท ประกอบเข้ากันเป็นสิทธิในสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ

1. แนวคิดพื้นฐานประเภทแรก คือ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน
2. แนวคิดสิทธิประการที่สองคือ สิทธิการมีส่วนร่วมในทางการเมือง
3. แนวคิดเรื่องสิทธิในความเป็นธรรมจากการพัฒนา

แม้ในปัจจุบันสิทธิในสิ่งแวดล้อมจะอยู่ในระดับของกระบวนการพัฒนาเชิงแนวคิดก็ตาม แต่หลายประเทศที่มีเจตจำนงทางการเมืองที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแน่วแน่ ก็ได้มีการพัฒนาการระบบกฎหมาย อาทิเช่น ผนวกเข้าไปในรัฐธรรมนูญ การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม การขยายสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ครอบคลุมถึงสิทธิในสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในประเทศไทยเองก็มีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดในเรื่องของสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน แต่ถึงแม้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม ปีพุทธศักราช 2535 แล้วแต่การดำเนินการต่างๆ ที่ประชาชนชาวมอบตาพุดเห็นว่าขัดกับพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมปี 2535 กลับมิได้รับการบังคับใช้กระบวนการทางด้านกฎหมายอย่างจริงจังจากผู้ที่มีอำนาจในการใช้กฎหมายนั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริบทสากลส่วนใหญ่มุ่งเน้นการจัดการโดยภาครัฐที่จะทำหน้าที่ในการควบคุมและจัดการทรัพยากร ต่อมาได้มีการกำหนดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นไม่เพียงกรจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่หมายถึงระบบโดยรวมทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบสองขั้วอำนาจหรือสองค่าย คือ เสรีนิยมมาสู่ระบบการปกครองที่ประชาชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมใน

การบริหารประเทศมิใช่ปล่อยให้ผู้บริหารรัฐดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียวเช่นในอดีต การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทำให้รัฐไม่ใช่องค์กรที่เป็นศูนย์กลางการผูกขาดอำนาจในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้ทั้งหมด แต่รัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดระบบระเบียบของสังคมและเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือกลุ่มองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม(คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , 2550)

หลักการมีส่วนร่วมที่ได้รับยอมรับกันในระดับสากล ได้แก่ คำประกาศกรุงรีโอ(Rio Declaration 1992) ในหลักการข้อ 10 ของคำประกาศกรุงรีโอ(Principle 10 of Rio Declaration) มีหลักการอยู่ 3 หลักการ(three access principles) ดังนี้

1. สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ
2. สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ รัฐจะต้องเอื้ออำนวยและส่งเสริมความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อมของสาธารณชน ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลอย่างกว้างขวาง
3. สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและทางบริหาร รวมทั้งการได้รับการชดเชยและการเยียวยาความเสียหาย

หลักการทั้ง 3 หลักการนี้ถือเป็นหลักการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญในการพัฒนาหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเทศไทยในระยะที่ผ่านมาก่อนที่จะมีการจัดทำรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 การบริหารงานภาครัฐนั้นมีลักษณะเป็นระบบปิด(closed system) ไม่ได้เปิดให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการมากนัก ทั้งในส่วนของการกำหนดนโยบายและการให้อำนาจทางปกครองทั้งหลายรวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากร ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการการบริหารงานโดยภาครัฐทำให้ถูกตั้งคำถามถึงการทุจริตและการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนต่างๆ ในการพัฒนาและปฏิรูประบบราชการในช่วงรัฐบาลที่มีนาย อานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2534 ได้เน้นถึงการบริหารราชการบนหลักการสองข้อ คือ ต้องมีความโปร่งใส(transparency) และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

(public participation) การบริหารงานภาครัฐภายใต้หลักการสองข้อนำไปสู่การกล่าวถึงอีกหลักการหนึ่งที่เรียกกันว่าหลักธรรมาภิบาล(Good Governance) โดยเฉพาะที่เรียกว่า ธรรมาภิบาลเชิงกระบวนการที่ให้ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมใน 5 ระดับคือ

1. การร่วมรับรู้
2. การร่วมให้ข้อมูล-ความเห็น
3. การร่วมตัดสินใจ
4. การร่วมกระทำการ
5. การร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทั้งหมดนี้ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เรียกว่า ธรรมาภิบาลเชิงกระบวนการ โดยรัฐธรรมนูญได้เพิ่มกระบวนการธรรมาภิบาลในการจัดการดังกล่าว ตามระดับความมากน้อย คือ ตั้งแต่ระดับน้อยที่สุด คือ ร่วมรับรู้ ร่วมให้ข้อมูล-ความเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมกระทำและรับผลจนสุดท้าย คือ การร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ

กระบวนการบริหารจัดการมีการนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการทั่วไปนำมาใช้ ซึ่งจากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการนั้นมีขั้นตอนของการบริหารเป็น 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชา (Commanding) การประสานงาน(Communicating) และการควบคุม(Controlling)

4. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและกระบวนการกลุ่ม

ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของกลุ่ม ลักษณะของการรวมตัวมักเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เคยเห็นหน้ากัน บางคนรู้จักคุ้นเคยกันดี บางกลุ่มอาจจะเกิดจากการรวมตัวตามธรรมชาติหรือ ความต้องการของสมาชิกด้วยความสมัครใจ แต่ในบางพื้นที่อาจมีหน่วยงานราชการหรือ องค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปจัดให้ การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มจึงมีรายละเอียดให้ศึกษาหลายประเด็นในการวิเคราะห์ผลการศึกษา จึงต้องใช้ทฤษฎีต่อไปนี้

ความหมายของกลุ่ม

กลุ่มคน (Groups) ประกอบไปด้วย กลุ่มที่เป็นทางการ และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ ความเข้าใจในกลุ่มนี้จะทำให้สามารถวิเคราะห์และอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลได้(ศิริวรรณ เสรีรัตน์ 2550:331)

สวัสดี เพชร โชติวงศ์(2549: 99) กล่าวว่าไว้ว่า ความหมายของการรวมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เป็นการรวมกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป
2. คนที่เข้ามารวมกันจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อาศัยซึ่งกันและกัน
3. คนที่มารวมตัวกันต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ประเภทของกลุ่ม

กลุ่มสามารถแบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้

1. กลุ่มที่เป็นทางการ (Formal groups) เป็นกลุ่มงาน ซึ่งกำหนดอยู่ในโครงสร้างขององค์กร เพื่อดำเนินภารกิจซึ่งสัมพันธ์กับเป้าหมายที่เป็นทางการขององค์กร
2. กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal groups) เป็นกลุ่มซึ่งไม่ได้กำหนดโดยองค์กร แต่มีการตอบสนองความต้องการของสังคม เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของสมาชิกมากกว่า เกิดขึ้นโดยองค์กร

แนวทางและหลักการในการจัดตั้งกลุ่มของสังคม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 40) กล่าวว่าไว้ว่าแนวทางและหลักการในการจัดตั้งกลุ่มของสังคม ได้ดังนี้

1. ปัญหาความต้องการของคนในชุมชนเป็นการศึกษาให้รู้ว่าชาวบ้านมีความเดือดร้อนเรื่องอะไร หรือต้องการอะไร
2. ประชุม วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชาวบ้าน นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ดูว่าปัญหาจริงๆของชาวบ้าน คืออะไร
3. กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา เป็นการตกลงกันด้วยการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นว่า จะต้องทำอะไรบ้าง

4. รวมกลุ่มที่มีปัญหาความต้องการเหมือนกัน หรือ คล้ายคลึงกันจึงจัดตั้งขึ้นมา
วิธีการพัฒนากลุ่มที่สำคัญคือ การให้การศึกษาแก่กลุ่ม สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

4.1 การให้คำปรึกษาแนะนำ

4.2 การประชุมคำชี้แจง

4.3 การอบรม

4.4 การไปศึกษาดูงาน

4.5 การสาธิต

กระบวนการของกลุ่ม (Group Process)

กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มมีมากมาย สวัสดิ์ เพชร โชติวงศ์ (2549 : 99) กล่าวไว้ว่า
ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของสมาชิก
2. กระบวนการตัดสินใจของกลุ่ม
3. พฤติกรรมของผู้นำกลุ่ม
4. พลังอำนาจที่ไม่หยุดนิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม
5. การปฏิบัติต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม(ศิริวรรณ เสรีรัตน์ 2550 : 331) ได้กล่าวเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มไว้ดังนี้
เป็นรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่สมาชิกใช้สำหรับแลกเปลี่ยนข้อมูลในกระบวนการตัดสินใจ
ของกลุ่ม พฤติกรรมกลุ่ม ผู้นำ กลไกของอำนาจ ปฏิกริยาต้านความขัดแย้ง การช่วยเหลือซึ่งกันและ
กัน การทำงาน การเชื่อมโยง และการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
ซึ่งกระบวนการกลุ่ม จะมีผลต่อผลงาน และความพึงพอใจในการทำงานของกลุ่มงานขององค์กร

สถาบันวิจัยและพัฒนา(2548 : 68-69) ได้กล่าวถึง ความหมายของกระบวนการกลุ่ม ไว้ดังนี้

กระบวนการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกให้คนในชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย
เห็นความสำคัญและร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีการพึ่งตนเอง ตลอดจนการกำหนดประเด็นที่
จำเป็น ที่ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น มีขั้นตอนการทำงานหลายขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมกลุ่ม

2. ขั้นตอนกลุ่มเรียนรู้

3. ขั้นตอนดำเนินงานกิจกรรม หรือ กลุ่มกิจกรรม

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสามารถนำมาเรียบเรียงได้ดังนี้ กระบวนการกลุ่ม เพื่อการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน มีการดำเนินงานได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและศักยภาพของชุมชน
2. กระบวนการกลุ่มในการพัฒนาความเข้มแข็งให้กับองค์กรของชุมชน
3. เครือข่ายขององค์กรชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง

5. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

ความหมายของเครือข่ายแนวคิดว่าด้วยเครือข่าย กล่าวถึงความสัมพันธ์ความร่วมมือกัน เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยให้ปัจเจกขององค์กรที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายยังคงมีการรักษาความเป็นอิสระและเอกลักษณ์

เครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์กันของมนุษย์ภายในสังคม ทั้งในระดับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่โยงใยกับสิ่งต่างๆ มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน (เสรี พงศ์พิศ 2548 : 34)

Adam Burke(1999 : 76-79) ได้กล่าวถึงความหมายของเครือข่ายไว้ดังนี้ เครือข่าย คือ การดำรงอยู่ได้ของชุมชน ขององค์กร เช่น การแลกเปลี่ยนสื่อสาร

เครือข่าย คือ ศูนย์รวมของการสนับสนุนเพื่อให้เกิดประโยชน์ จากการมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันเพื่อเป็นช่องทางสำหรับแหล่งทุน

เครือข่าย คือ เวทีในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่นๆ หน่วยงานที่ส่งเสริมสนับสนุนในการสร้างเครือข่าย

จากแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย สามารถนำมาเรียบเรียงได้ ดังนี้ เครือข่ายเป็นกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงประสานงานระหว่างบุคคล องค์กรหน่วยงานต่างๆ มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายเดียวกัน สมาชิกมีความเสมอภาคกัน มีกลไกในการขับเคลื่อนของเครือข่าย

ลักษณะของเครือข่าย

ลักษณะของเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายแบบใด ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะร่วมของทุกเครือข่าย คือ

1. มีองค์กรที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน
2. เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. ดำรงอยู่ได้นานด้วยการสื่อสาร

4. ความผูกพันร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน

และได้กล่าวถึง ลักษณะของเครือข่าย ไว้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทาง กิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่ มีกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทุกครั้ง

3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ตั้งใจ เข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการ จัดกำลัง สนับสนุนสมาชิก ไม่ผูกขาดอำนาจ

4. เครือข่ายต้องมีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

5. ทำให้เครือข่ายมีบทบาท หน้าที่ สถานภาพ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เครือข่ายและผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจกันของสมาชิกภายในกลุ่ม

6. สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างให้เครือข่าย มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

7. มีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

8. มีการจัดอบรม ให้การศึกษา ในด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กร แกนนำ และผู้นำเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ

ลักษณะความเข้มแข็งของเครือข่าย

ผลงานวิจัยที่บ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของเครือข่ายมีดังนี้

1. สัมพันธภาพ สมาชิกมีความรัก สามัคคีกันในการทำงาน

2. ความชัดเจนของเป้าหมาย

3. กระบวนการเสนอความคิดเห็น และการตัดสินใจ เครือข่ายต้องมีความเป็นประชาธิปไตย

4. มีลักษณะของกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

5. การเรียนรู้และนวัตกรรมที่เป็นต้นแบบให้กับผู้อื่น

เป้าหมายของเครือข่าย

1. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ และสนับสนุนการเสริมสร้างอำนาจแก่ประชาชน
2. เพื่อเป็นช่องทางสำหรับให้บริการของประชาชน
3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยผ่านการติดต่อกันโดยตรง ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ที่เข้าร่วมในเครือข่าย
4. เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวัตถุแก่กัน และเป็นการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติให้แก่กลุ่มที่ด้อยโอกาสมากกว่า
5. เพื่อเป็นแหล่งสำหรับการทำงาน การสนับสนุน เพื่อจะนำไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมของตนเองทำให้เกิดการรวมกลุ่ม
6. เป็นเวทีสำหรับการรวมตัวกันของชาวบ้าน กิจกรรมของตนเอง

ประโยชน์ของเครือข่าย

เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือ วิธีการร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ การทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบประสานพลัง ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่ายอธิบายได้อีกนัยหนึ่ง คือ

1. ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวยังทำให้เกิดไม่ได้
2. ทำการรณรงค์ได้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพมากกว่า
3. ส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในเครือข่ายและนอกเครือข่าย
4. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นในการต่อสู้ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
5. ร่วมมือกันทำ แบ่งงานกันทำ
6. ลดงานที่ซับซ้อนลง และลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร
7. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แรงบันดาลใจ และทักษะต่างๆ
8. ทำให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่างๆ ในบางกรณีช่วยให้สามารถระดมทุนได้ดี

การบริหารจัดการเครือข่าย

การบริหารงานของเครือข่ายที่จะทำให้เครือข่ายมีความเจริญเติบโตและยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญ 3 เรื่องดังนี้ คือ

1. แลกเปลี่ยนกันอย่างไร แลกเปลี่ยนเพื่ออะไร ใครเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ ประโยชน์ที่ได้รับมีคุณค่าเพียงใดสำหรับสมาชิก เครือข่ายจะมีวิธีการจัดการแลกเปลี่ยนอะไรระหว่างสมาชิก

2. มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกอย่างไร เรื่องอะไร ควรจะมีการติดต่อสื่อสาร จะใช้สื่อประเภทใดในการสื่อสาร สารที่สื่อมีความสำคัญต่อสมาชิกหรือไม่ อย่างไร ความถี่ในการติดต่อสื่อสารมีมากน้อยเพียงใด

3. เครือข่ายจะจัดการให้ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกเป็นไปในทิศทางใด เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ มีรูปแบบหรือไม่มีรูปแบบ (เสรี พงศ์พิศ,2548)

6. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาสังคม

1. หลักการพัฒนาชุมชน สอนทยา พลศรี(2547 : 62-65) ได้สรุปหลักการพัฒนาชุมชนทั้ง 10 ประการไว้ ดังนี้

1.1 หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลของการพัฒนา ทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มและองค์กร อย่างแท้จริงและด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยความเกรงใจหรือถูกบังคับ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน เพราะเป็นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในตนเอง มองเห็นและตระหนักถึงศักยภาพหรือพลังความรู้ ความสามารถของตนเอง เกิดมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและงานพัฒนา ชุมชน สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนของตนได้สำเร็จ และนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

1.2 หลักการพึ่งตนเอง จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน คือ การพึ่งตนเองของประชาชน ตามศักยภาพหรือพลังความสามารถที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งศักยภาพของคน ทรัพยากรและสิ่งต่างๆ ให้ประชาชนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองเพราะเป็นผู้รู้สภาพความเป็นจริงของปัญหาในชุมชนมากกว่าผู้อื่น และต้องดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนนานกว่าผู้อื่น การพึ่งตนเองได้ของชุมชนเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล และเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชน เพราะศักยภาพสูงสุดของชุมชน คือ การพึ่งตนเองในด้านต่างๆ โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือหรือการพึ่งพาชุมชนอื่นนั่นเอง

1.3 หลักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การพัฒนาชุมชนเป็นกิจกรรมที่เป็นของส่วนรวม ไม่ใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การทำงานร่วมกันของประชาชนในรูปแบบกลุ่มและองค์กร จึงเป็นหลักการของการพัฒนาชุมชนที่สำคัญประการหนึ่ง กลุ่มและองค์กรเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เป็นแหล่งกลางของการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบ กลุ่มและองค์กรยังเป็นแหล่งฝึกกำลังความรู้ความสามารถของชุมชน ทำให้เกิดศักยภาพหรือพลังในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ ทั้งยังส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชน และหลักการพึ่งตนเองของประชาชนที่กล่าวมาแล้วให้เกิดขึ้นและดำเนินอยู่ต่อไปด้วย นอกจากนี้กลุ่มและองค์กรยังช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าการพัฒนาชุมชนจะไม่ประสบความล้มเหลว เพราะถึงแม้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสบปัญหาและไม่เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่กลุ่มและองค์กรยังคงมีอยู่ สามารถดำเนินงานพัฒนาต่อไปได้อีก

1.4 หลักการค้นหาและพัฒนาผู้นำ ผู้นำในการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ บุคลิกเด่นเป็นพิเศษ เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งที่ได้รับการแต่งตั้ง และการเลือกตั้งให้เป็นผู้นำกลุ่มหรือคนอื่นๆ เพื่อร่วมกันดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน เพราะเป็นผู้ที่ประชาชนในชุมชนนับถือ สามารถชักจูงและก่อให้เกิดความศรัทธาในหมู่ประชาชนได้ จึงมีลักษณะเป็นตัวเชื่อมประชาชนกับผู้ที่เกี่ยวข้องในงานพัฒนาชุมชน เป็นผู้มีบทบาทในการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มขึ้นในชุมชนผู้นำชุมชนจึงเป็นหลักอันสำคัญในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น การค้นหาและพัฒนาผู้นำ จึงเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.5 หลักการประสานงาน การพัฒนาชุมชนมีบุคคล กลุ่มและองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้หลักการประสานงานเป็นหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง การประสานงานเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประสานคน ประสานทรัพยากร ประสานแผนและโครงการ ประสานผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น อันเป็นการร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งพัฒนาสิ้นสุด การประสานงานมีทั้งลักษณะที่แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบ และร่วมมือกันรับผิดชอบในกิจกรรมร่วมกัน ทำให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ เป็นไปตามลำดับ ไม่ซ้ำซ้อน ประหยัดแรงงาน ทรัพยากร และเวลา

1.6 หลักในความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ประชาชนยอมรับและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน วัฒนธรรมเกิดจากการกระทำหรือผลงานมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ และที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ เป็นต้น วัฒนธรรมบางอย่างอาจเป็นภูมิปัญญาของชุมชน คือ เกิดจากชาวบ้านในชุมชนเอง วัฒนธรรมในแต่ละชุมชนอาจจะเหมือนหรือแตกต่างไปจากชุมชนอื่นก็ได้ แต่มีลักษณะร่วมกันประการหนึ่งคือ มีความสำคัญต่อการทำกิจกรรมของประชาชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากน้อยเพียงใด และจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้น ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความเข้าใจในวัฒนธรรม และวิธีการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนนั่นเอง

1.7 หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน ปรัชญาและความคิด ในระบอบประชาธิปไตยกับปรัชญาและแนวความคิดของหลักการพัฒนาชุมชน มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ให้

ความสำคัญแก่ประชาชน ให้ประชาชนมีสิทธิ อิสรภาพ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ ในการดำรงชีวิตตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น หลักการพัฒนาชุมชนประการหนึ่ง คือ หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน กล่าวคือ กิจกรรมการพัฒนาชุมชนต้องเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในชุมชน ด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ถูกบังคับ เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกันจะใช้เสียงข้างมากตัดสินยอมรับฟังความเห็นซึ่งกันและกัน มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกัน มีความสำคัญทัดเทียมกัน และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน เป็นต้น

1.8 หลักการสมทบ การพัฒนาชุมชนมุ่งที่จะให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยใช้ประชาชนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ แต่ขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนนั้นมีขีดจำกัด กล่าวคือ มีขีดความสามารถในระดับหนึ่ง ไม่สามารถระดมมาใช้ได้อีกต่อไป การสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็น แต่การสนับสนุนช่วยเหลือนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการสนับสนุนส่งเสริมที่เป็นแนวทางไปสู่การช่วยเหลือตนเอง และการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ไม่ใช่ต้องพึ่งพิงรัฐบาลและองค์การเอกชนตลอดไป เป็นต้น หลักการสมทบจึงเป็นการสมทบกันระหว่างขีดความสามารถทั้งหมดที่ชุมชนมีอยู่ กับการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลและองค์การภาคเอกชนต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนต่อไป

1.9 หลักการขยายผล การพัฒนาชุมชนมีโครงการและกิจกรรมดำเนินงานหลายโครงการและหลายกิจกรรม โครงการและกิจกรรมใดที่ประสบความสำเร็จแล้ว ควรเป็นแบบอย่างให้โครงการและกิจกรรมอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน ทั้งโครงการและกิจกรรมที่กำลังดำเนินงานอยู่ในชุมชนเดียวกัน และที่ดำเนินการอยู่ในชุมชนอื่นๆ เพราะตัวอย่างของความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนจะกระตุ้นให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา ไม่ทอดทิ้งในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา และยังใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการพัฒนา ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จให้เหมาะสมและนำไปสู่ความสำเร็จในที่สุด หลักการขยายผลนี้ควรทำในลักษณะที่เป็นเชิงรุก คือ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากกาพัฒนาในชุมชนอื่นๆ ได้รับรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีต่อชุมชนอื่นๆแล้ว ยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับประชาชนในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาและนำไปสู่การพัฒนาอื่นๆอีกด้วย

วิธีการขยายผลอีกอย่างหนึ่ง คือ การสร้างเครือข่ายชุมชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงชุมชนต่างๆ ไว้ด้วยกัน เพื่อเรียนรู้กระบวนการพัฒนาชุมชนซึ่งกันและกัน จะทำให้การพัฒนาชุมชนเผยแพร่ออกไปได้อย่างรวดเร็วและมีพลังมากขึ้น

1.10 หลักการจัดการชุมชน คือ คนในชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ มีความสามารถในการวางแผนและโครงการ สามารถจัดกระบวนการหรือเตรียมการเพื่อ

ดำเนินงานตามแผนงานและโครงการได้ มีทักษะในการดำเนินการตามแผนและโครงการ และสามารถทำการประเมินผลได้ด้วยตนเอง หลักการจัดการชุมชนเป็นหลักการสำคัญที่สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย

2. ทฤษฎีศักยภาพและการแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์(2546 : 14-18)กล่าวว่าสังคมจะพัฒนาได้ต้องมีเหตุปัจจัย 6 ประการ ด้วยกัน ดังนี้

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อมีทรัพยากร เช่น น้ำมัน ทองคำ หรือเพชรแล้ว สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดเป็นทรัพย์สินเงินทอง สามารถจะนำไปใช้จ่ายยกระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นได้ ยังมีทรัพยากรธรรมชาติมีค่าจำนวนมาก ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นไปอีก

2.2 ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์วัยแรงงานยังมีคนวัยแรงงานมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นเพียงนั้น เพราะคนในวัยแรงงานมีกำลังแรงงาน ที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตได้ เช่น เพิ่มการศึกษา ทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรง จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง เป็นต้น

2.3 องค์กรทางสังคม องค์กรทางสังคมในที่นี้หมายถึงองค์กรสหจร โดยที่องค์กรทางสังคมเหล่านี้จะช่วยทำให้เกิดพลังในการทำงานได้ใหญ่ขึ้นและมากขึ้น เพราะเป็นการรวมกำลังแรงงานกับงานใหญ่ๆ ที่ทำคนเดียวไม่ได้ องค์กรก็สามารถทำได้ ทำได้มาก และทำอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้ร่วมช่วยกันคิด ช่วยกันพิจารณา จึงมีความรอบคอบ ไม่บกพร่อง หรือบกพร่องน้อย จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้อีกทางหนึ่ง

2.4 ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำประเภทต่างๆยังมีมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้การพัฒนาในระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำมักเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงมีคุณภาพ หรือประสิทธิภาพมากไปด้วย ผู้นำจะสามารถรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนเป็นจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้นอกจากนั้น ด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่มารวมตัวกันทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเท เพื่อให้เกิดผลดีแก่การพัฒนา

2.5 การติดต่อ การติดต่อหมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมืองหรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมืองประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้น ทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยี จากสังคมที่เจริญมาใช้หรือมาผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ สินค้าขึ้นมา ในสังคมด้อยพัฒนามีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

2.6 การฝึกอบรม หากมองการฝึกอบรมว่าเป็นการศึกษา ก็ย่อมจะเห็นความสำคัญได้ชัดเจน ในการทำให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ความรู้ความชำนาญของคนด้านต่างๆสูงขึ้น การพัฒนาก็ยิ่ง

สูงตามไปด้วย การศึกษาคือข้อมจะใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรมนุษย์ที่ดี การศึกษาข้อมเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ องค์การทางสังคมที่มีคนคุณภาพเป็นสมาชิกข้อมพลอยมีคุณภาพไปด้วย ผู้นำที่มีการศึกษาคือข้อมมีคุณภาพดียิ่งขึ้น การติดต่ออันเฉลียวฉลาดอันเกิดจากการศึกษา ข้อมก่อผลประโยชน์ทางด้านพัฒนา การฝึกอบรมจึงช่วยเกิดการพัฒนาคด้วยเหตุนี้

7. ข้อมูลของพื้นที่

ประวัติความเป็นมา

เดิมเป็นหมู่บ้านขึ้นอยู่กับ ต.ห้วยโป่ง ต่อมามีการแบ่งเขตการปกครองแยกเป็น ต.มาบตาพุด เมื่อปี 2514 โดยมีหมู่บ้านอำเภอประจักษ์และหมู่บ้านมาบตาพุดบางส่วนมาอยู่ในเขตพื้นที่ ต.มาบตาพุด

สภาพทั่วไปของตำบล

เป็นที่ราบลุ่ม และมีพื้นที่ป่าบางส่วน

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนสาย 36

ทิศใต้ ติดต่อกับ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ.เมืองระยอง จ.ระยอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ.บ้านฉาง จ.ระยอง

ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก รับจ้าง , พนักงานบริษัท

อาชีพเสริม ค้าขาย

ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นแบบมรสุมเขตร้อนโดยมีลมทะเลพัดผ่านตลอดทั้งปี อากาศอบอุ่นไม่ร้อนจัด บริเวณชายฝั่งทะเลเย็นสบาย ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคมของทุกปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 29.5 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคมวัดได้ 17.8 องศาเซลเซียส (สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย)

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิสันต์ ธาระสารสมบุรณ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ศึกษากรณี เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี โดยทำการแบ่งการศึกษาเป็น 2 ด้าน คือ การศึกษาเชิงปริมาณใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนท้องถิ่นจำนวน 248 ราย และการศึกษาเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์แนวลึกจากผู้รู้ข้อมูลท้องถิ่น การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการศึกษาจากรายงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า เชิงปริมาณประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การให้คุณค่าสิ่งแวดล้อม และความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าประชาชนท้องถิ่นที่มีอายุ 52 ปีขึ้นไป มีภูมิลำเนาเดิมบนเกาะสีชัง มีการให้คุณค่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และมีความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมระดับสูงจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมากกว่าประชาชนท้องถิ่นกลุ่มอื่น ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยเริ่มจากบุคคลที่มีจิตสำนึกร่วมกันและพัฒนาเป็นกลุ่มเพื่อจัดทำกิจกรรม โครงการต่างๆในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และผลการศึกษาภาพรวมพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมบนเกาะสีชัง คือ นโยบายของรัฐในการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และทุน

เฉลิมพร ชุศรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ การมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง กรณีศึกษา อ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ กับการมีส่วนร่วม ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี โดยทำการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านจำนวน 330 ราย และเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้รู้ข้อมูลในท้องถิ่น จำนวน 22 ราย จากการศึกษาพบว่า ชาวประมงส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการ

อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งในระดับต่ำ ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม มีนัยสำคัญทางสถิติที่เป็นระดับนัยสำคัญ 0.01 และส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและปัญหาทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรม ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง คือให้ทางราชการหรือองค์กรท้องถิ่นควรประสานความร่วมมือกันจัดทำโครงการในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและส่งเสริมให้ชาวประมงพื้นบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ควรมีมาตรการการจัดการที่เด็ดขาดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง

ชวลีภรณ์ นิยมเจริญ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลคลองโคกลน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ตำบลคลองโคกลน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีพื้นที่ป่าชายเลน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน พบว่า กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์การมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การประชุมวางแผนดำเนินการ การปฏิบัติงานตามแผน และการติดตามประเมินผล พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม รองลงมา ได้แก่ การเข้ารับการศึกษา และการได้รับเอกสารและข่าวสาร ส่วนปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนมากที่สุด คือ ประชาชนไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนการเข้าไปจับสัตว์น้ำ และการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่ปลูกป่า ทำให้ต้นไม้ได้รับความเสียหาย ประชาชนไม่มีเวลา และขาดแคลนกล้าไม้ที่จำเป็นไปปลูกเป็นทรัพยากรป่าชายเลน ในตำบลคลองโคกลน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

กมลทิพย์ ชนะกานนท์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ บทบาทของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ” วัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อทราบถึงบทบาทของกลุ่มเยาวชน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งวิธีการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการศึกษาใช้การสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ การสัมภาษณ์แนวลึก ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเยาวชนเกิดจากการจัดตั้งของเจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครประจำ

หมู่บ้านของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย ภายใต้โครงการศูนย์เผยแพร่ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ และการอนุรักษ์พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติแนวใหม่ ในบริเวณลุ่มน้ำปราณ (ตอนบน) เนื่องจากกลุ่มผู้ใหญ่บ้านในชมรมอนุรักษ์ช้างป่าห้วยสัตว์ใหญ่ ไม่สามารถดำเนินการได้ กลุ่มเยาวชนจึงต้องเข้าช่วยเหลือกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันกลุ่มเยาวชนแยกตัวออกจากกลุ่มอนุรักษ์ช้างป่าห้วยสัตว์ใหญ่ มาจัดตั้งกลุ่มรักษ์ต้นน้ำ สิ่งแวดล้อมและสังคม อยู่ในระหว่างกำหนดแนวทางการทำงานและการจัดการภายในกลุ่มเยาวชน มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ค่ายเยาวชนเป็นสื่อในการเผยแพร่ความรู้ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุน ส่งเสริม สอนและสร้างโอกาสให้กลุ่มเยาวชนได้รับความรู้ใหม่ และแสดงศักยภาพในการทำกิจกรรม โดยการมีส่วนร่วมที่ได้รับความร่วมมือและให้ความสะดวก รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณ กลุ่มเยาวชนมีปัญหาและอุปสรรคในการทำกิจกรรม คือ เวลาว่างของสมาชิกในกลุ่มไม่ตรงกัน ขาดอุปกรณ์ในการทำค่ายเยาวชน และขาดงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

ณัฐติดา ระหา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ กระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กชุมชน จังหวัดสงขลา ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่าย รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเครือข่ายครู โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกจากครูที่มีอุดมการณ์ ผู้นำบุคลากรและองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า วิธีการสร้างเครือข่ายเกิดจากครูที่มีอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน มีองค์กรเอกชนและรัฐบาลสนับสนุนให้เกิดเวทีเครือข่าย และขยายไปสู่การจัดการกิจกรรมการจัดการศึกษา โดยเน้นหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีนโยบาย คือ ต้องการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อท้องถิ่น มีเป้าหมาย คือ จัดการศึกษาเพื่อเชื่อมประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีแนวทางการดำเนินงาน โดยใช้หลักการประสานงานและพึ่งตนเอง มีปัจจัยสนับสนุน คือ มีผู้นำบุคลากรและองค์กรชุมชนให้การสนับสนุน สภาพเครือข่ายที่ต้องการอนาคต ต้องการให้มีการสนับสนุนงบประมาณ และกฎระเบียบของราชการต้องผ่อนคลายลง ศักยภาพของเครือข่าย คือ มีอุดมการณ์ร่วมกันและมีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอ ข้อค้อยของเครือข่าย คือ ขาดหลักฐานการเก็บหลักฐานการทำงาน เพื่อสมาชิกแสดงบทบาทโดยให้คำปรึกษาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติสิ่งที่มีการแลกเปลี่ยนกันภายในเครือข่าย คือ คน ความรู้ และทรัพยากร ความถี่ในการติดต่อสื่อสาร 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ระยะเวลาสัมพันธ 1-8 ปี การประสานงานในเครือข่ายใช้โทรศัพท์และปากต่อปากมากที่สุดกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ มีการประชุมสัมมนา และศึกษาดูงานทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายระดับชาติ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้งกิจกรรมการหาทรัพยากร และกิจกรรม

พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่ามีการค้าขายน้อย กิจกรรมเพื่อขยายและสร้างความเข้มแข็งให้กับ
เครือข่ายพบว่าดำเนินการร่วมกันโดยไม่แยกออกจากกิจกรรมอื่น โดยดำเนินการในรูปกิจกรรมการ
ทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ ระเบียบราชการ เวลา
ซ้ำซ้อนกับงานประจำ ขาดเงิน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง บทบาทการต่อสู้เรียกร้องที่เกิดจากปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนาอุตสาหกรรมของเครือข่ายภาคประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของตนเอง รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน โดยศึกษาตามประเด็นดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล คือ เครือข่ายภาคประชาชนและประชาชนที่ได้รับผลกระทบที่อาศัยอยู่ในบริเวณเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยมาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snow Ball Sampling) ซึ่งจะใช้กระบวนการสอบถามจากเครือข่ายภาคประชาชนถึงประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

การเลือกพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ทำการศึกษา โดยเลือกศึกษาในเขตพื้นที่จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดโดยตรง

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังต่อไปนี้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ด้วยวิธี ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งเป็นการซักถามระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์เป็นการถามให้อธิบาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นจะสามารถอธิบายข้อมูลพื้นฐานที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมไว้และสิ่งที่ผู้ศึกษาพบเห็นหรือสังเกตได้ ซึ่งจะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาชน และประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้จะต้องมีการสัมภาษณ์คนในพื้นที่ เพื่อให้ข้อมูลนั้นมีความสมบูรณ์มากขึ้น

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการสังเกตผู้ศึกษาไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆแต่อย่างใด โดยจะใช้กระบวนการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ ซึ่งการสังเกตนั้นจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสิ่งที่ได้พบเห็น เพื่ออธิบายในสิ่งที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากการสัมภาษณ์

2.3 การจดบันทึก ผู้ศึกษาจะทำการจดบันทึกข้อมูลในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกที่ได้จากการสังเกตหรือทันทีหลังการสังเกต เพื่อนำข้อมูลมาเรียบเรียงเป็นบันทึกที่มีการขยายข้อความเพื่อให้ข้อมูลเกิดความสมบูรณ์ และการจดบันทึกข้อมูลจากเอกสารต่างๆ

2.4 การบันทึกภาพและเสียง โดยการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูปในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เนื่องจากการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวนั้นจะทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่สมบูรณ์ เพราะการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไว้ได้ทั้งหมด ผู้ศึกษาจึงต้องใช้เครื่องบันทึกเสียงในการช่วยให้ได้รับข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. สมุดจดบันทึก ผู้ศึกษาจะทำการจดบันทึกข้อมูลในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกที่ได้จากการสังเกตหรือทันทีหลังการสังเกต เพื่อนำข้อมูลมาเรียบเรียงเป็นบันทึกที่มีการขยายข้อความเพื่อให้ข้อมูลเกิดความสมบูรณ์ และการจดบันทึกข้อมูลจากเอกสารต่างๆ

2. กล้องถ่ายรูป ผู้ศึกษาจะใช้กล้องถ่ายรูปในขณะที่ทำการสัมภาษณ์

3. เครื่องบันทึกเสียง เนื่องจากการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวนั้นจะทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่สมบูรณ์ เพราะการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่สามารถรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไว้ได้ทั้งหมด ผู้ศึกษาจึงต้องใช้เครื่องบันทึกเสียงในการช่วยให้ได้รับข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามที่รวบรวมได้มาสรุปผล ตรวจสอบความสมบูรณ์และนำมาแยกประเภทจัดหมวดหมู่ข้อมูลและเรียบเรียงข้อมูล เพื่อให้สามารถตอบคำถามในการศึกษา และอธิบายวัตถุประสงค์ได้ รวมทั้งเพื่อเปรียบเทียบและเชื่อมโยงกับงานวิจัยอื่นๆและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ดังตารางต่อไปนี้

ขั้นตอนการศึกษา	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
1.สรุปหัวข้อประเด็นที่สนใจศึกษา	↔			
2. เก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร	↔	↔		
3. เก็บข้อมูลภาคสนาม			↔	
4. วิเคราะห์ข้อมูล			↔	
5. สรุปผลการศึกษา				↔

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง บทบาทการต่อสู้เรียกร้องที่เกิดจากปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนาอุตสาหกรรมของเครือข่ายภาคประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยใช้วิธีการทบทวนเอกสาร วิธีการสังเกต วิธีการสัมภาษณ์และวิธีการสนทนากลุ่มย่อยแบบเจาะจง ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังต่อไปนี้

- ส่วนที่ 1 ความเป็นมาของการจัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง
- ส่วนที่ 2 บทบาทและกระบวนการในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรสาธารณะและคุณภาพชีวิตของชุมชน
- ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาของการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ตำบลมาบตาพุด เดิมเป็นหมู่บ้านขึ้นอยู่กับ ต.ห้วยโป่ง ต่อมามีการแบ่งเขตการปกครองแยกเป็น ต.มาบตาพุด เมื่อปี 2514 โดยมีหมู่บ้านอำเภอประจักษ์และหมู่บ้านมาบชลูดบางส่วนมาอยู่ในเขตพื้นที่ ต.มาบตาพุด อาชีพหลักในอดีตของชาวมาบตาพุด คือ การเกษตร การประมงและรับจ้าง แต่เนื่องจากในระยะหลังรัฐบาลในสมัยนั้นเล็งเห็นว่าภาวะการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้นตามกระแสโลกนับวันจะรุนแรงมากขึ้น และควรมีการขยายพื้นที่อุตสาหกรรมให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ประเทศไทยและผู้ผลิตชาวไทยมีความสามารถในการแข่งขันในระดับโลกเพิ่มมากขึ้น กอปรกับการที่รัฐบาลในสมัยนั้นเล็งเห็นว่าภาคตะวันออกของไทยนับว่าเป็นภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆของประเทศ เนื่องจากภาคตะวันออกมีข้อได้เปรียบในด้านแหล่งที่ตั้งและมีพื้นที่ติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของแรงงานส่วนใหญ่ และโดยเฉพาะในช่วงเวลานั้น การขยายตัวอย่างรวดเร็วทางด้านอุตสาหกรรมของกรุงเทพมหานคร ก่อให้เกิดปัญหาในการจราจร ชุมชนแออัด สาธารณูปโภค รวมถึงปัญหาสังคมด้านต่างๆตามมา ซึ่งในขณะที่เดียวกันอีกส่วนหนึ่งของประเทศ คือ ภูมิภาคต่างๆ ประชากรดำรงชีพด้วยความยากจนทำให้ในที่สุดเกิดการหลั่งไหลเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อหางานทำ

ดังนั้น รัฐบาลจึงแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยรวม โดยมีแนวความคิดในการกระจายความเจริญ ไปสู่ภูมิภาคทั้งในด้านแรงงาน และรายได้ของประชากร

รวมทั้งเป็นการชะลอการขยายตัวของเมืองหลวงและการแก้ปัญหาต่างๆจึงมีแนวทางในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่อยู่นอกเมืองหลวง เป็นหลักสำคัญ ซึ่งรายละเอียดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 5 ในส่วนที่สี่ เรื่องของ การพัฒนาพื้นที่เฉพาะและการพัฒนาเมือง ถูกกำหนดไว้ใน บทที่ 2 ในเรื่องของการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ภาคตะวันออกนับว่าเป็นภาคที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ ของประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าผลผลิตรวมของภาคในปี 2522 มีสัดส่วนถึงร้อยละ 13.4 ของผลผลิตรวมของประเทศ และมีอัตราการขยายตัวในช่วงปี 2519 ถึง 2522 ร้อยละ 12.4 ต่อปี สูงกว่าของประเทศและภาคอื่นๆ ทั้งหมด สาขาการผลิตที่มีสัดส่วนสูงสุดในการผลิตของภาค คือ สาขาอุตสาหกรรม สูงถึงร้อยละ 30.8 ของผลผลิตรวมของภาค ทั้งนี้ เนื่องจากภาคตะวันออกมีข้อได้เปรียบเทียบในด้านแหล่งที่ตั้ง คืออยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก และมีพื้นที่ติดต่อเชื่อมโยงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของแรงงานและวัตถุดิบหลายอย่างและติดกับอ่าวไทยอันเป็นช่องทางเข้าออกที่สำคัญของสินค้า นอกจากนี้ภาคตะวันออกมีปัจจัยพื้นฐานค่อนข้างสมบูรณ์ คือ มีโครงข่ายคมนาคมและสื่อสารเชื่อมโยงที่ดี มีท่าเรือน้ำลึกและเป็นประตูที่จะนำกาชรรรมชาติขึ้นบก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้จูงใจให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่หลายประเภท

จากสภาพภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายที่จะพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อันได้แก่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เนื้อที่ประมาณ 8.3 ล้านไร่ และประชากร 1.6 ล้านคน ให้เป็นศูนย์กลางความเจริญและแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลักของประเทศในอนาคตโดยพิจารณาจากข้อได้เปรียบที่พื้นที่ 3 จังหวัดนี้เป็นที่ตั้งท่าเรือน้ำลึก สนามบินอู่ตะเภา พลังงานจากก๊าซธรรมชาติและโครงข่ายกิจการขั้นพื้นฐานอื่นๆ ที่สมบูรณ์กว่าพื้นที่ในภาคอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีปัญหาและข้อจำกัดในพื้นที่ที่ รัฐบาลในขณะนั้น ได้ทำการสำรวจโดยได้สรุปประเด็นปัญหาหลักที่ ต้องแก้ไขเร่งด่วน คือ การขาดแคลนน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค สำหรับแหล่งอุตสาหกรรมและชุมชนใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ เนื่องจากแหล่งน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบันมีจำนวนน้อย ประกอบกับพื้นที่ที่มีลักษณะเหมาะสมกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่มีน้อยมาก ปัญหาการเวนคืนที่ดิน เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในบริเวณพื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้เป็นแหล่งที่ตั้ง อุตสาหกรรมหลัก เนื่องจากระดับราคาที่ดินในบริเวณดังกล่าวได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วหลายเท่าตัว

การพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดนี้ จะต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงของกิจกรรมการพัฒนาระหว่างพื้นที่กับภาคตะวันออกทั้งหมด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตลอดทั้งกรุงเทพมหานคร ก็จะต้อง

ให้มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาคที่มีขนาดใหญ่และฐานะเศรษฐกิจดีหลังที่สุด ขณะเดียวกันการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องเป็นฐานรองรับความเจริญทางเศรษฐกิจที่จะกระจายออกจากกรุงเทพฯ ในอนาคตตามนโยบายการกระจายความเจริญออกจากกรุงเทพฯ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5

เป้าหมายการพัฒนา ให้พัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ตามนโยบายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ที่ต้องการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมให้ไปตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคอย่างเป็นระบบโดยพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมหลักและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ ให้มีความสมบูรณ์ในตัวเอง และเป็นการเสนอทางเลือกแหล่งที่ตั้งให้กับอุตสาหกรรมใหม่ในอนาคต โดยไม่ต้องมาอยู่บริเวณกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ จะเป็นการช่วยชะลอการเติบโตและบรรเทาความแออัดของกรุงเทพมหานครลงได้ โดยที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกจะกลายเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมใหม่ และแหล่งสร้างงานที่สำคัญของประเทศอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้มีเป้าหมายที่จะให้ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นประตูทางออกให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอันที่จะส่งสินค้าออกไปจำหน่ายต่างประเทศ โดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานครอีกต่อไป

พื้นที่เป้าหมาย กำหนดให้พื้นที่บริเวณระหว่างสัดหีบ ถึง เขตเทศบาลเมืองระยอง เนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 123,750 ไร่ เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ทันสมัยและเป็นที่ตั้งของ “อุตสาหกรรมหลัก” เช่น อุตสาหกรรมแยกก๊าซ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมโซดาแอช อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี เป็นต้น โดยยึดหลักว่าอุตสาหกรรมหลักที่มีการนำวัตถุดิบเข้าและส่งผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปออกไปเป็นจำนวนมากจะให้ตั้งอยู่ใกล้ท่าเรือสัดหีบมากที่สุด นอกจากนี้ได้กำหนดให้พื้นที่บริเวณแหลมฉบัง เนื้อที่ประมาณ 2,800 ไร่ เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมด้วย

แนวการพัฒนาได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่เป้าหมาย โดยดำเนินการวางผังและจำแนกขอบเขตพื้นที่ที่จะใช้เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมหลัก และเมืองใหม่ คือบริเวณระหว่างสัดหีบและเขตเทศบาลเมืองระยอง ให้สอดคล้องกับบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่มีอยู่และที่จะพัฒนาต่อไปทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กล่าวคือ ระยะสั้น การวาง “นโยบายเค้าโครงการใช้ที่ดิน” เพื่อกำหนดแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมหลักแต่ละประเภทที่รัฐมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมให้เอกชนมาลงทุนในบริเวณพื้นที่เป้าหมาย ตลอดจนทั้งกำหนดที่ตั้งของเมืองและแหล่งสาธารณูปโภคที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางหลักในการประสานการลงทุนของเอกชนและของรัฐให้ดำเนินไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน และให้เกิดประสิทธิภาพในการลงทุนพัฒนาโดยเฉพาะในด้านการจัดโครงสร้างบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาเมืองใหม่และการพัฒนาอุตสาหกรรมหลัก และกำหนดมาตรการพิเศษ

ที่จะควบคุมระดับราคาที่ดินให้เป็นไปในลักษณะที่จะสนับสนุนการลงทุนอย่างสมเหตุสมผล โดยอาจรวมถึงการจัดให้มีงบประมาณพิเศษเพื่อการจัดหาที่ดินสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วย ระยะเวลา วางผังเมืองรวมของพื้นที่เป้าหมาย โดยยึด “นโยบายเค้าโครงการใช้ที่ดิน” เป็นหลักและประกาศเป็นกฎหมายในการควบคุมการใช้ที่ดิน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับดำเนินงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบของราชการบริหารส่วนท้องถิ่นในด้านวางผังเมืองเฉพาะในขั้นต่อไป

การกำหนดมาตรการจูงใจ เพื่อให้เอกชนลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมหลัก โดยรัฐต้องพิจารณาถึงการกำหนดมาตรการที่ส่งเสริมภาคเอกชน เช่น ส่งเสริมการลงทุน โครงการอุตสาหกรรมหลัก โดยกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษี และกำหนดสัดส่วนของการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชนในแต่ละประเภทอุตสาหกรรมอย่างชัดเจน ระดมแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เพื่อการลงทุนอุตสาหกรรมของภาคเอกชนในพื้นที่เป้าหมาย ตั้งหน่วยงานหรือองค์กรพิเศษขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์กลางประสานนโยบายด้านการลงทุนและลดความล่าช้าของระบบราชการ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การลงทุนของภาคเอกชนมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น

การจัดหาบริการขั้นพื้นฐานที่จะสนับสนุนอุตสาหกรรมหลักต่างๆ ต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญๆ เช่น ท่าเรือน้ำลึก ขยายท่าเรือพาณิชย์สัตหีบภายในเขตที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา โดยการขยายท่าเทียบเรือเพิ่มขึ้นเป็น 9 ท่า เพื่อบริการสินค้าได้เพิ่มขึ้นเป็น 8 ล้านตัน/ปี รวมทั้งปรับปรุงร่องน้ำหน้าท่าให้มีความลึกเพื่อให้เรือขนาด 120,000 ตันเข้าออกได้สะดวก สามารถให้บริการสินค้ากองเป็นหลัก และสินค้าทั่วไปด้วย ระบบชลประทานจัดการ ตำรวจและออกแบบก่อสร้างท่อส่งน้ำดิบจากอ่างน้ำคอกกรายไปยังมาบตาพุดให้เสร็จในปี พ.ศ.2526 และถึงสัตหีบในปี พ.ศ.2528 โดยให้สามารถส่งน้ำได้อย่างน้อยประมาณ 60 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เร่งก่อสร้างอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหลและบางบึงในปี พ.ศ.2526 อ่างเก็บน้ำคลองหลวงในระยะต่อไป พร้อมทั้งวางแผนการใช้น้ำในอนุภาคฯ และสำรวจความเหมาะสมแหล่งน้ำอื่นๆ ที่มีอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำใกล้เคียงเพื่อเตรียมการสำหรับการพัฒนาในอนาคต ส่วนแหลมฉบังนั้นจะนำน้ำจากหนองคือ ศรีราชา มาที่แหลมฉบังให้ทันภายในปี พ.ศ.2526 การคมนาคม ให้มีการศึกษาปริมาณจราจรระหว่างสัตหีบ ถึง ระยอง เพื่อวางแผนปรับปรุง ขยาย และสร้างทางหลวงเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับทางรถไฟท่าเรือ และการขยายตัวของอุตสาหกรรมและชุมชนในอนาคต รถไฟศึกษาและสำรวจเพื่อกำหนดแนวทางการก่อสร้างทางรถไฟสายสัตหีบ ถึง ระยอง และก่อสร้างให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2527 นอกจากนี้จะต้องศึกษาสำรวจเส้นทางเชื่อมสายตะวันออกเข้ากับสายเหนือและสายตะวันออกเฉียงเหนือโดยตรง รวมทั้งเร่งรัดการก่อสร้างเพื่อให้แล้วเสร็จภายในปี 2528 ไฟฟ้าก่อสร้างสายส่งและสถานีย่อยให้สอดคล้องกับการพัฒนาแหล่งอุตสาหกรรมและชุมชนศูนย์กลาง โดยเร่งก่อสร้างสายส่ง 230 เควี. จากอ่าวไผ่ ถึง ระยอง ให้แล้วเสร็จในปี 2526 สื่อสาร วางแผนและ

ก่อสร้างชุมชนสายโทรศัพท์ และ โทรพิมพ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาแหล่งอุตสาหกรรมและชุมชน ศูนย์กลาง

มีการจัดบริเวณด้านการพัฒนาแรงงานฝีมือ และ สุขอนามัย เพื่อสนับสนุนการลงทุนของ เอกชน ดังนี้ การพัฒนาแรงงานฝีมือ โดยกรมแรงงานต้องปรับปรุงแนวการฝึกอบรม “สถาบัน ฝึกอบรมฝีมือแรงงาน” ที่ชลบุรีให้มีคุณภาพและปริมาณตรงกับความต้องการของโรงงานในระยะ สั้นและกรมอาชีวศึกษาต้องปรับหลักสูตรและแนวการสอนของ “โรงเรียนหรือวิทยาลัย - อาชีวศึกษา” ในพื้นที่นี้ให้สอดคล้องกับความต้องการด้านอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นในระยะต่อไป หรือขอความร่วมมือจากเอกชนที่ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ให้เป็นผู้ฝึกอบรมหรือให้ ทุนอุดหนุนในการดำเนินงานดังกล่าว การคุ้มครองป้องกันสุขภาพอนามัยผู้ใช้แรงงาน โดยจัดตั้ง “ศูนย์หรือสถาบันอาชีวอนามัย” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้แก่กรรมการโรงงานต่างๆ ให้รู้จักรักษาสุขภาพอนามัยและรู้จักป้องกันอันตรายจากสารเคมีและเครื่องจักรกลโรงงาน ตลอดจน ให้การรักษาพยาบาลกรรมกร โรงงานที่เจ็บป่วย

การกำหนดมาตรการควบคุมสภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษและความเสื่อมโทรมของดิน โดย ให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดมาตรการ เงื่อนไขและ โครงการดำเนินการที่จำเป็นเพื่อใช้ควบคุม สภาวะแวดล้อมเป็นพิษจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมซึ่งมีผลกระทบต่อ การตั้งถิ่นฐานและการ อนุรักษ์พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ให้ส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางพาราและไม้ผล แทนการปลูกพืชไร่ในบริเวณที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เพื่อเป็นการชะลอความเสื่อมโทรม ของดิน ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ซึ่งมีอยู่ค่อนข้างจำกัดในภาคนี้

จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โดยศึกษาถึง

ผลสะท้อนและความเชื่อมโยงของการพัฒนาฯ ที่จะมีต่อระบบชุมชนภายในพื้นที่และภายในภาค ตลอดจนความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเมืองในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เพื่อให้เป็นกรอบ หลักในการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ในอันที่จะพัฒนาพื้นที่นี้ให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักและเมืองใหม่ นอกเหนือไปจากกรุงเทพฯ และเพื่อให้เป็นศูนย์กลางความเจริญในส่วนภูมิภาคที่สามารถรองรับและกระจายผลการพัฒนาไปสู่ ชนบท ในการจัดทำแผนแม่บทได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาเข้ามาดำเนินการศึกษาเพื่อจัดทำแผน แม่บท ซึ่งสาระสำคัญของการศึกษาจะให้ข้อเสนอแนะด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ นโยบายและแนวทางใน การพัฒนาอุตสาหกรรมหลักและอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ซึ่งจะมีผลต่อการใช้วัตถุดิบและ แรงงานที่มีอยู่ในภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือพร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการที่จะชัก จูงเอกชนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมให้มาลงทุนแผนงานของการพัฒนากิจกรรมขั้นพื้นฐานด้าน เศรษฐกิจและสังคมที่จำเป็นต่อการพัฒนาพื้นที่นี้ โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากโครงสร้าง

พื้นฐานฯ ที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความเหมาะสมด้านวิศวกรรม และการลงทุนของโครงการใหม่ที่จะเป็นต่อการพัฒนาพื้นที่ด้วย รูปแบบการใช้ที่ดินของพื้นที่นี้เพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม และการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบที่มีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนากรุงเทพฯ uth การแก้ปัญหาด้านสถานะแวดล้อมของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่จะมีผลกระทบต่อกิจกรรมท่องเที่ยวและประมง การจัดรูปองค์กรบริหารงานระดับภาคที่จำเป็นต่อการพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้

แผนการ สำคัญสามารถแบ่งได้ 8 แผนการ และโครงการ ทั้งสิ้นที่ปรากฏในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้รวมทั้งสิ้น 30 โครงการดังนี้ แผนการส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้แก่ โครงการส่งเสริมให้เอกชนลงทุนด้านอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษบริเวณแหลมฉบัง และ โครงการอุตสาหกรรมหลักต่างๆ บริเวณหนองแฟบ - มาบตาพุด เช่น โซดาแอช ปุ๋ยเคมี เหล็กและเหล็กกล้า เป็นต้น แผนพัฒนาโครงข่ายบริการขั้นพื้นฐาน เช่น โครงการพัฒนาท่าเรือพาณิชย์สัตหีบและโครงการวางท่อน้ำดิบจากอ่างเก็บน้ำดอกกรายไปยังมาบตาพุดและสัตหีบ เป็นต้น แผนการพัฒนาแรงงาน ได้แก่ โครงการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานฝีมือในกิจกรรมอุตสาหกรรม แผนการสาธารณสุข ได้แก่ โครงการจัดตั้งศูนย์ หรือสถาบันอาชีวอนามัยในเมืองใหม่ แผนการพัฒนาเมือง ได้แก่ โครงการพัฒนาเมืองหลักชลบุรี เมืองรองระยองและฉะเชิงเทรา และโครงการพัฒนาเมืองใหม่ที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม แผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมบริเวณแหล่งต้นน้ำลำธาร และโครงการควบคุมสถานะแวดล้อมเป็นพิษจากการประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว แผนการปรับปรุงความเสื่อมโทรมของดินและการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ โครงการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น แผนการศึกษาเพื่อวางแผนแม่บท ได้แก่ โครงการศึกษาเพื่อวางแผนแม่บทของพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และโครงการศึกษาออกแบบความเหมาะสมทางวิศวกรรมของโครงการที่ได้กำหนดไว้

รัฐบาลในขณะนั้นภายใต้การบริหารงานของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีความต้องการที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกอย่างจริงจัง ประจวบเหมาะกับการที่ประเทศไทยมีการพบก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ได้ ดำเนินการนำก๊าซมาแยกและต่อมาได้มีการ พัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้ก๊าซธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์และปุ๋ยเคมี ทำให้เกิดการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างงาน และสร้างเมืองอุตสาหกรรมใหม่ในภาคตะวันออก เปิดประตูเศรษฐกิจการลงทุนพื้นที่ใหม่ และนี่ก็คือ จุดกำเนิดของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ในปี พ.ศ.2531 ซึ่งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้รับการพัฒนาจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดย

ได้จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรืออีสเทิร์นซีบอร์ด ซึ่งกล่าวกันว่าโครงการนี้จะนำความโชติช่วงชัชวาลมาสู่ ภาคตะวันออกและประเทศไทย ปัจจุบันนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดได้เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมประเภท ปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็กและโลหะ โรงกลั่นน้ำมัน (ศรีสุวรรณ จรรยา, 2550)

ด้วยจังหวัดระยองเป็นจังหวัดมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก พร้อมทั้งอยู่ติดทะเลรัฐบาลจึงได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่อุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด อาทิ ทำเรื่อน้ำลึก ระบบถนน รถไฟ ระบบส่งน้ำ ระบบโทรคมนาคม ฯลฯ การพัฒนาดังกล่าวคือเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ในการกระจายความเจริญจากเมืองหลวงไปสู่ภูมิภาคอย่างเป็นระบบ ภายในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ประกอบด้วย อุตสาหกรรม ปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์ เหล็ก โรงกลั่นน้ำมัน โรงไฟฟ้า พื้นที่สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเป็นการให้เช่าในระยะเวลา 30 ปี และพิจารณาต่อให้อีกคราวละ 20 ปี โดยจัดแบ่งพื้นที่ตามลักษณะกลุ่มอุตสาหกรรม และได้มีการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยบริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนตลอดจนผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ได้แก่ ที่พักอาศัย สถานที่ราชการ เทศบาล ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ศาลากร โรงพยาบาล สถานที่พักผ่อน ฯลฯ การพัฒนาในระยะต่อมาได้มีการดำเนินการตามแผนงานที่ได้มีการวางไว้มาโดยตลอดทำให้เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ อย่างมากส่งผลให้คนระยองมีรายได้ต่อหัวสูงที่สุดของประเทศส่วนในระดับประเทศนั้นเขตนิคมอุตสาหกรรมต่างๆตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรืออีสเทิร์นซีบอร์ด ได้ทำให้ประเทศไทยมีรายรับจากการลงทุนจากต่างชาติเป็นเม็ดเงินค่อนข้างมาก

ส่วนที่ 2 บทบาทและกระบวนการในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ในส่วนที่หนึ่งผู้ศึกษาได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของเขตนิคมอุตสาหกรรมและในประเด็นของที่มาที่ไปในการเกิดขึ้นของเขตนิคมอุตสาหกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่กำลังมีบุคคลให้ความสนใจกันมากโดยเฉพาะในระยะหลังมานี้ ด้วยเหตุนี้ภายหลังจากมีการเกิดขึ้นของปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมส่งผลให้เครือข่ายภาคประชาชนมีการเคลื่อนไหว เพื่อให้ทุกคนทั่วไปได้หันกลับมาสนใจปัญหาเหล่านี้ที่พวกเขา กำลังเผชิญอยู่ ตลอดจนคิดได้ว่าการพัฒนาที่แท้จริงนั้นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและทำให้เกิดความสมดุลกันระหว่างการพัฒนาอุตสาหกรรมกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในชาติ

หลังจากเกิด จุดเริ่มต้นของ การลงทุนอุตสาหกรรมในพื้นที่มาบตาพุด โดยผ่าน โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรืออีสเทิร์นซีบอร์ด ขยายตัวเติบโตเรื่อยมา ได้มีส่วนในการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในพื้นที่ซึ่งส่งผลให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมากมายในพื้นที่มาบตาพุด รวมถึงจังหวัดในภาคตะวันออกจังหวัดอื่นๆอีกเช่นกัน เป็นผลให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของคน สะสมมากขึ้นเป็นลำดับ กระทั่งถึงขั้นที่เป็นอันตรายต่อชีวิตของคนอย่างร้ายแรง เอกสารของกรมควบคุมมลพิษ ระบุถึงปัญหามลพิษทางอากาศ พบว่า มีสารอินทรีย์ระเหยมากกว่า 40 ชนิด เป็นสารก่อมะเร็งถึง 20 ชนิด โดยที่ 19 ชนิด มีค่าสูงเกินระดับมาตรฐานคุณภาพอากาศ จนสามารถกล่าวได้ง่ายๆก็คือ อากาศที่คนระยองหายใจเข้าไปปนเปื้อนสารก่อมะเร็ง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาคุณภาพของน้ำและแหล่งน้ำในพื้นที่มาบตาพุด อยู่ในระดับเสื่อมโทรม สีดำคล้ำ กลิ่นเหม็น พบการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด และกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์มค่อนข้างสูง คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง คุณภาพน้ำบาดาลและบ่อน้ำใต้ดินระดับต้น ส่วนใหญ่มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน พบการปนเปื้อนโลหะหนักเกินมาตรฐาน คือ มีสังกะสี แมงกานีส สารหนูและพบสารอินทรีย์ระเหยง่ายเกินมาตรฐาน ยิ่งกว่านั้น สถาบันมะเร็งแห่งชาติ ยืนยันข้อเท็จจริงว่า ปี พ.ศ. 2540 - 2544 อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีสถิติการเกิดโรคมะเร็งทุกชนิด สูงกว่าอำเภออื่นๆ 3 เท่า และสถิติโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวของอำเภอเมืองระยองก็สูงกว่าอำเภออื่นๆ 5 เท่า (โอเคเนชั่นออนไลน์, 2551)

ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ได้จากการที่หลายฝ่ายยื่นมาเข้ามาช่วยกันทำการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและคนในพื้นที่เองก็มีส่วนสำคัญในการเคลื่อนไหวเช่นกัน โดยหลายคนได้เข้าร่วมกับเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก ซึ่งบทบาทเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกนี้เองที่ทำหน้าที่เป็นตัวจักรสำคัญในการเคลื่อนไหว แต่จุดเริ่มต้นตลอดจนกิจกรรมเริ่มแรกของการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกนั้นเกิดจาก ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2547-2549 เกิดวิกฤตภัยแล้งขึ้นทั่วทั้งภาคตะวันออกส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างภาคเกษตรนั่นก็คือประชาชนทั่วไป กับ ภาคอุตสาหกรรมนั่นก็คือ โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งประชาชนมีน้ำใช้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประชาชนกับภาคอุตสาหกรรมก็คือ การที่ภาครัฐในขณะนั้นมีความพยายามที่จะผันเอาน้ำที่มีไปให้กับภาคอุตสาหกรรมใช้แทนที่จะนำมาให้กับประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมใช้ก่อนทั้งๆที่ประชาชนในพื้นที่ ได้ให้ข้อสังเกตว่าเหตุการณ์นี้ เป็นการจัดสรรน้ำที่ไม่เป็นธรรมกับประชาชน โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่ไม่ได้รับการจัดสรรน้ำให้ ใช้อย่างเพียงพอ ซึ่งความขัดแย้งในครั้งนั้นทำให้เกิดกระบวนการภาคประชาชนที่รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมโดยเรียกร้องให้ภาครัฐจัดสรรน้ำให้กับประชาชนโดยเรียกร้องให้รัฐตระหนักถึงความเท่าเทียมกันในการเข้าถึง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกฝ่าย จากเหตุการณ์ดังกล่าวสมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ก็นำเหตุการณ์ที่ผ่านมานามาคิดร่วมกันว่า ที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดนั้นมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ค่อนข้างมากและมีการใช้น้ำมากจึงเกิดการแย่งชิงทรัพยากรน้ำไปใช้ จนเกิดเป็นความสงสัยและตั้งข้อสังเกตกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในปีพ.ศ.2548 เป็นผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงด้านเดียวหรือเปล่าที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต จึงเกิดการร่วมกันคิดและลงพื้นที่เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพชุมชน คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม หลังจากเกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ จึงทำให้สมาชิกหลายคนภายในเครือข่ายได้เห็นว่าคุณภาพน้ำบางรายเริ่มมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย รวมถึงพบกับปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและที่รุนแรงมาก เช่น ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรงจากการที่น้ำทะเลไหลเปลี่ยนทิศทาง การพบว่ามีน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำบ่อต้นมีการปนเปื้อนจากสารเคมี โดยเฉพาะสารอินทรีย์ระเหยง่าย (VOC) ซึ่งส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ทาง เครือข่ายยังได้รับข้อมูลจากมหาวิทยาลัยรังสิต ที่ส่งคณะลงมาสำรวจและทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลว่าในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดนั้น มีปริมาณสารที่ก่อมะเร็งในปริมาณที่เกินกว่าสถาบันมะเร็งแห่งชาติได้กำหนดเอาไว้ส่งผลให้ชาวบ้านมาบตาพุดที่อยู่ในพื้นที่มีความเสี่ยงจะเป็นมะเร็งมากกว่าพื้นที่อื่นๆ และมีแนวโน้มที่อัตราการเกิดโรคมะเร็งของชาวบ้านในเขตนิคมอุตสาหกรรมจะเพิ่มสูงขึ้นด้วยนอกจากนี้ปัญหาด้านมลพิษต่างๆยังมีเพิ่มขึ้นเป็นระยะ เมื่อเป็นเช่นนี้นายสุทธิ อัจฉาศัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมกันกับชาวบ้านเคลื่อนไหวมามากครั้งก็ได้เริ่มมีบทบาทในการเข้ามาเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวอย่างเต็มตัวมากขึ้น และเนื่องจากมีนักวิจัยเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมากทำให้ได้งานวิจัยหลายชิ้น จึงได้มีการรวบรวมชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบร่วมกันทำการศึกษาข้อเท็จจริง รวมทั้งได้เรียนเชิญนักวิจัยที่เข้ามาในพื้นที่มาชี้แจงตลอดจนอธิบายผลของการวิจัยที่ได้ว่าหลังจากที่ได้ลงพื้นที่ศึกษาแล้วได้ผลการศึกษาว่าอย่างไรบ้าง ถือเป็นการเอาข้อมูลจากนักวิจัยหลายๆท่านมาตีแผ่ข้อเท็จจริงในว่าในพื้นที่มีปัญหาเป็นอย่างไรและเป็นการได้รวมเอาผู้ที่รับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมมาพบกันไปด้วยในเวลาเดียวกัน ทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมก็ได้รับความรู้เพิ่มเติม เข้าใจที่มาที่ไปของปัญหารวมทั้งได้ทราบผลกระทบที่เกิดขึ้นและกำลังจะเกิด (สุทธิ อัจฉาศัย 2552, สัมภาษณ์)

การประชุมชาวบ้านในพื้นที่ที่มีส่วนได้เสียหรือรับผลกระทบ ถือเป็นแนวทางสำคัญที่กลุ่มเครือข่ายใช้ในการดำเนินกิจกรรมและสร้างแนวทางในการเคลื่อนไหวร่วมกัน โดยมีการนำตัวอย่างผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในลักษณะเดียวกัน ประกอบด้วย (สุทธิ อัจฉาศัย 2552, สัมภาษณ์) และ (กนิษฐ์ พงษ์นาวิน , 2551)

กรณีในเมืองโกปาล ในประเทศอินเดียเป็นตัวอย่างแห่งความสูญเสียครั้งใหญ่จากการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เมืองโกปาล ประเทศอินเดีย เกิดอุบัติเหตุทางอุตสาหกรรม คือ ก๊าซพิษจาก โรงงานผลิตยาฆ่าแมลงของบริษัท ยูเนี่ยน คาร์ไบด์ ที่เมืองโกปาล ประเทศอินเดียรั่วไหลออกมา กลางดึกวันที่ 30 ธันวาคม 2527 จนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตถึง 8,000 คนและมีชาวโกปาลป่วยเรื้อรัง ต่อมาจนถึงปัจจุบันอีก 150,000 คน ในปัจจุบันสิ่งแวดล้อมของโกปาลยังมีสารพิษอันตรายปนเปื้อน อยู่ในแหล่งน้ำและดินรอบๆ บริเวณซากโรงงานอันตรายที่ถูกทิ้งร้างไว้หลังจากเกิดเหตุการณ์ซึ่งเป็นการคุกคามและฆ่าพ่อค้าส่งชาวเมืองที่นั่น อีกทั้งการเรียกร้องของชาวเมืองเพื่อให้ภาคอุตสาหกรรม ชดเชยค่าเสียหาย ในขณะนี้ก็ยังไม่มีจุดจบของปัญหานี้

กรณีของเมืองมินามาตะ ที่ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเกิดปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมหลังจาก การเปิดทำโรงงานเคมีครั้งแรกของบริษัทชิโตะคอร์ป ที่มินามาตะ ในปี 1908 โดย การเริ่มผลิต ปิวย ต่อมาได้เพิ่มการผลิตสารอะเซทิลีน อะซิโตนไดไฮไดรด์ อะซิโตนเอไซด์ ไวนิลคลอไรด์ และ ออก ตานอลโรงงานเคมีชิโตะคอร์ป เริ่มผลิต อะซิโตนไดไฮไดรด์ ในปี 1932 โดยมีสารเมอร์คิวรี ซัลเฟต เป็นตัวช่วยซึ่งทำให้เกิดสารประกอบปรอทอินทรีย์ ตัวเมทิล เมอร์คิวรี ซึ่งเป็นสารที่มีพิษ รุนแรง และถูกปล่อยลงสู่อ่าวมินามาตะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปี พ.ศ. 2511 ผลจากการพัฒนา อุตสาหกรรมครั้งนี้เอง ในปี พ.ศ.2492 – 2496 มีการปล่อยน้ำเสียลงทะเล จนมีปลาตายเป็นจำนวนมาก พบสัตว์ เช่น แมว นก ปลา มีอาการประหลาดและผู้คนเจ็บป่วยล้มตายจำนวนมาก ในปีพ.ศ. 2499 พบผู้ป่วยโรคมินามาตะเป็นรายแรก จนนำไปสู่การฟ้องคดีและปิดโรงงานในที่สุด

การที่ผู้เข้าร่วมการประชุมหยิบยกกรณีศึกษามาประกอบการประชุมทำให้ชาวบ้าน สามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และการทำเช่นนี้ไม่ได้ทำเพียงครั้งเดียวหากแต่เกิดการระดม สมองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเองและสมาชิกระหว่างเครือข่ายโดยจะมี การเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนาทั้งระหว่างเครือข่ายซึ่งทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ส่ง นายสุทธิ อธิมาศัย เข้าร่วมประชุม โดยการพบปะกันระหว่างเครือข่ายดังกล่าวนี้จะมีการพบปะกัน ทุกๆ 3 เดือน โดยจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ตลอดจนมีการจัดสัมมนา ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับ การขับเคลื่อนเรื่องสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

กระบวนการภาคประชาชนภายในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้เกิดขึ้นและมีการ เคลื่อนไหวมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ซึ่งสาเหตุของการเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้ก็เกิดจากการที่ ชาวบ้านมองเห็นถึงความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากทุกฝ่าย ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้เมื่อมีการลงพื้นที่ศึกษาอย่างจริงจังโดยทั้ง ในด้านของ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมไปถึงจนถึงการลงพื้นที่เพื่อศึกษาเองโดยชาวบ้านในพื้นที่ที่ ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ทำให้ชาวบ้านได้

ทราบถึงสาเหตุและที่มาของปัญหาที่ชัดเจนมากขึ้น และในระหว่างนั้นก็มีการพบปะกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างนักวิชาการและชาวบ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านมีความรู้เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีผู้เข้ามาเข้าร่วมภายในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้น จนถึงปัจจุบันก็ยังคงยืนหยัดที่จะต่อสู้เรียกร้องเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของชุมชน การเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่นำไปสู่การร่วมมือกันตรวจสอบ

ภาคอุตสาหกรรมโดยเครือข่ายภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ด้วยความพยายามอย่างหนักทั้งจากแกนนำซึ่งก็คือ นายสุทธิ อัญญาชัย รวมทั้งจากสมาชิกภายในเครือข่าย ในการสืบค้นข้อมูลและคิดร่วมกันตลอดจนการสร้างภาคีเครือข่าย ไปจนถึงการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ให้กับสมาชิกและชาวบ้านในพื้นที่จึงได้เครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้นและมีสมาชิกเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านสามารถสรุปปัญหาได้ว่านอกจากปัญหาการแย่งชิงน้ำแล้ว ปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมก็มีความสำคัญและมีระดับความรุนแรงของปัญหาไม่น้อยไปกว่ากัน และเริ่มมีการพูดถึงการประกาศให้มาบตาพุดได้รับการประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษมากขึ้น

ในปี พ.ศ.2550 ทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีมติร่วมกันในการที่จะเคลื่อนไหวเพื่อแสดงให้ประชาชนทั่วไปและโดยเฉพาะภาครัฐได้ทราบถึงสิ่งที่ ชาวระยองกำลังประสบอยู่ว่าในขณะนี้ชาวระยองกำลังกำลังล้มลุกมพิษจากการปล่อยมลพิษออกมาโดยโรงงานอุตสาหกรรมภายในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ถือได้ว่าเป็นปีแห่งการเริ่มต้นเคลื่อนไหวอย่างจริงจังหลังจากที่ผ่านมามีการเคลื่อนไหวแต่เป็นการเคลื่อนไหวที่ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าใดนัก การเคลื่อนไหวโดยภาคประชาชนกล่าวได้ว่ามีความเข้มข้นขึ้นกว่าเดิม ซึ่งนำการเคลื่อนไหวโดยนายสุทธิ อัญญาชัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ข้อเรียกร้องที่ภาคประชาชนต้องการมากที่สุดในขณะนั้นก็คือ การที่ประกาศให้มาบตาพุดถูกประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษภายหลังจากนั้นทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้ทำการยื่นหนังสือรวมถึงมีการอธิบายเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความเดือดร้อนให้กับผู้ที่ลงพื้นที่ไปศึกษาข้อมูล เช่น นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายโคทม อาริยา นางสาวสุภารัตน์ เกตุราพันธ์ ฯลฯ ซึ่งจากการสัมภาษณ์จากสมาชิกในเครือข่ายประชาชนได้บอกกล่าวมาว่าวิธีนี้ไม่ได้ผลนักเนื่องจากบุคคลต่างๆที่ลงผ่านมาแล้วก็ผ่านไปยังขาดความจริงจังที่จะแก้ปัญหาอย่างจริงจังแต่ถึงอย่างไรก็ต้องทำวิธีนี้ต่อไปเพราะเป็นแนวทางหนึ่งที่เครือข่ายเห็นว่าเป็นแนวทางที่จะได้แสดงออกให้สังคมทั่วไปได้ทราบว่าคนในพื้นที่ได้รับผลกระทบมากน้อยแค่ไหนและอย่างไรจากกาพัฒนาอุตสาหกรรมที่ยังขาดความสมดุล

อย่างที่ได้อธิบายไปในข้างต้นว่าการเคลื่อนไหวต่อสู้ของเครือข่ายภาคประชาชนในปี พ.ศ. 2550 เริ่มมีความเข้มข้นขึ้นอย่างมาก โดยการเคลื่อนไหวนั้นนำโดยเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีแนวทางการเคลื่อนไหวทั้งการใช้สิทธิตามหลักกฎหมายโดยผ่านการฟ้องร้องต่อศาล

ปกครอง และการเคลื่อนไหวโดยใช้ส่วนของประชาชนในพื้นที่ร่วมชุมนุมกดดันและบอกกล่าวกับประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นจริงและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงการเคลื่อนไหวในลักษณะได้คืนก็คือการออกไปปลิว การบอกกันปากต่อปาก การโพสต์ความเห็นลงตามหน้าของอินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อตอบโต้การกระทำของฝ่ายนายทุนฝั่งอุตสาหกรรม

2. รูปแบบการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชน

รูปแบบการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการต่อสู้ กับปัญหาความเดือดร้อนในการพัฒนาอุตสาหกรรมสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 การเคลื่อนไหวด้วยมาตรการด้านสังคมโดยใช้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้ขับเคลื่อน

การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเรื่องของมาบตาพุดอยู่ภายใต้ความต้องการของชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเขตนิคมอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากและด้วยความสมัครใจเนื่องจากทุกคนเห็นถึงปัญหาและผลกระทบบางคนอาจพบเข้ากับตนเองทำให้ชาวบ้านทุกคนพร้อมและมีแรงจูงใจที่จะต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านกล่าวเหมือนกันก็คือ การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนทำได้ไม่ง่ายและมีอุปสรรคเยอะมาก มีการเคลื่อนไหวเชิงรุกโดยการที่ทางเครือข่ายภาคประชาชนจะใช้กลไกของสังคมด้วยการรวบรวมชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนมาปรึกษาหารือกันเพื่อเป็นการกำหนดทิศทางในการเคลื่อนไหวร่วมกันซึ่งสิ่งที่ได้จากการระดมสมองกันก็คือ การชุมนุมประท้วง การยื่นหนังสือให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องการแจกใบความรู้ การเข้าร่วมสัมมนาตามเวทีต่างๆ ฯลฯ

การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ถือเป็นการเคลื่อนไหวรูปแบบที่ง่ายและเป็นรูปแบบแรกๆที่ทางเครือข่ายภาคประชาชนเริ่มใช้ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่เรียกว่าให้รัฐบาลประกาศให้พื้นที่นิคมมาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษแต่รัฐบาลสมัยของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นมิได้ปฏิบัติตามโดยอ้างผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่จะตามมาภายหลัง เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการทางด้านการเคลื่อนไหวด้านสังคมจึงเกิดขึ้นโดยการรณรงค์ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน รวมถึงการเชิญสื่อมวลชนลงพื้นที่เพื่อให้เห็นปัญหาที่แท้จริง จัดอบรมความรู้ให้กับประชาชน และทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายโดยบทบาทรวมถึงกระบวนการต่างๆที่ภาคประชาชนใช้เคลื่อนไหวมี ดังนี้

การยื่นหนังสือให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยสามารถแบ่งได้เป็นกรณีแรกคือการยื่นเพื่อบอกกล่าวให้ทราบเช่นการยื่นหนังสือให้กับสื่อมวลชนในลักษณะของจดหมายที่แจ้งให้ทราบ และ

อีกลักษณะหนึ่งก็คือ การยื่นหนังสือให้กับหน่วยงานภาครัฐรวมถึงภาคธุรกิจเอกชนเพื่อให้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของเครือข่าย เช่น การยื่นหนังสือให้กับนายกรัฐมนตรีให้ระงับการผลักดัน 76 โครงการลงพื้นที่มาบตาพุด การยื่นหนังสือให้กับประธานรัฐสภาด้วยวิธีการเดินเท้าเข้า กทม. เพื่อเร่งให้รัฐบาลยุติการยื่นอุทธรณ์ระงับโครงการอุตสาหกรรมจำนวน 76 โครงการ ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดของศาลปกครอง ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวของกลุ่มเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก กว่า 200 คน นำโดยนายสุทธิ อัมฉาศัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก ได้รวมตัวกันที่หน้าศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วัดคูม่อมมหาชัยชุมพล อ.เมือง จ.ระยอง เพื่อเดินทางเข้า กทม. ด้วยเท้าเปล่าไปตามถนนสุขุมวิท ผ่าน อ. สัตหีบ ศรีราชา ชลบุรี เข้า กทม. โดยจะใช้เวลาเดินทางประมาณ 5 วัน เพื่อเรียกร้องไม่ให้รัฐบาลยื่นอุทธรณ์ แต่ก่อนออกเดินทาง กลุ่มประชาชนได้วางพวงมาลาสักการะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และร่วมปล่อยนกปล่อยปลา แล้วเคลื่อนขบวนไปสักการะศาลหลักเมืองเพื่อขอพรให้คุ้มครองการเดินทางเข้า กทม. ด้วยความปลอดภัย โดยมีรถติดป้ายเรียกร้องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคืบคลานและรถของกู้ภัย รวม 5 คัน วิ่งนำหน้าและปิดท้าย (สุทธิ อัมฉาศัย 2552, สัมภาษณ์)

จากการที่รัฐบาลมีมติให้ขยายการลงทุนของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในระยะยาว และภาคตะวันออก หลายโครงการ โดยอ้างคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ชี้ขาดว่า ดำเนินการโดยไม่ได้คำนึงถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 67 ปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชาวระยองและภาคตะวันออกประสบอยู่ ถึงขั้นวิกฤต รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพ ประชาชนชาวระยองจึงได้ฟ้องร้องต่อศาลปกครองกลาง ศาลก็มีคำสั่งให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญทุกประการ แต่รัฐบาลไม่สนใจคำสั่งศาล สั่งการให้อัยการสูงสุด อุทธรณ์คดี อ้างเหตุผลเรื่องเศรษฐกิจ เช่นเดิม ไม่รับฟังเสียงของประชาชน ประชาชนกินแต่น้ำตาและความเจ็บป่วย รัฐบาลจะเลือกอะไร ขอให้รัฐหยุดเข้าข้างนายทุน หยุดอ้างเหตุผลว่า ทำเพื่อเศรษฐกิจของชาติ แต่กลับทำเพื่อผลกำไรของตนเอง และพวกฟ้อง การเดินเท้าเปล่าเข้า กทม. ครั้งนี้ เพื่อไปยื่นหนังสือร้องเรียนกับประธานวุฒิสภาให้ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ให้เคารพกฎหมาย และทำตามคำสั่งศาล ระงับการยื่นอุทธรณ์

การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในครั้งนี้มี การวางแผนและเตรียมการโดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มได้มีส่วนร่วม นอกจากการเดินเท้าเข้ากรุงเทพมหานครตามโครงการ “เดินตามพ่อ ถามหาความพอเพียง” ที่ผ่านมามีใช้การเคลื่อนไหวครั้งเดียวหากแต่การแสดงให้บุคคลทั่วไปและโดยเฉพาะภาครัฐได้เห็นถึงความพยายามความตั้งใจที่จะให้การพัฒนาประเทศนั้นดำเนินไปในแนวทางที่นำมาซึ่งความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูปแบบการต่อสู้เรียกร้องของภาคประชาชนยังคงไม่ได้มีเพียงการยื่นหนังสือเท่านั้นหากแต่ยังใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวโดยการชุมนุมประท้วงมิใช่เพื่อก่อความไม่สงบในบ้านเมืองหากแต่เป็น

ความต้องการที่จะสื่อสารกับทุกภาคส่วนของสังคมให้ได้ทราบถึงว่าภาคประชาชนได้รับความเดือดร้อนเพียงใดหลังจากนโยบายการขยายอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ พร้อมกันนั้นนายสุทธิ ซึ่งเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวคนสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการชุมนุมของกลุ่มของตนเองว่าการชุมนุมของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการบอกกล่าวให้สังคมภายนอก รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาได้หันมาสนใจและให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ถึงกระนั้นการชุมนุมของกลุ่มที่ตั้งอยู่ภายใต้ของหลักเหตุและผล และไม่มีการใช้ความรุนแรงในการชุมนุม นอกจากนี้การชุมนุมก็มีได้มีเพียงการต่อว่าหน่วยงานต่างๆเท่านั้นแต่ยังมีการให้ความรู้ให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจเข้าร่วมชุมนุมด้วยทำให้ผู้ที่สนใจเข้าร่วมชุมนุมได้รับประโยชน์กลับไป จะเห็นได้ว่ามีบางคนบางกลุ่มที่ต่อว่าการชุมนุมเหมือนกันว่าทำให้เกิดความไม่สงบเกิดขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความที่เข้าใจและเห็นด้วยยอมรับได้กับความชอบธรรมในการชุมนุม เนื่องจากเหตุการณ์การชุมนุมที่ผ่านมาของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความรุนแรงเกิดขึ้นแต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากมีการใช้เหตุผล ข้อมูลที่แท้จริง และความจริงจังเข้ามาแลกเปลี่ยนระหว่างกัน หากภาครัฐยังคงไม่เห็นความสำคัญของภาคประชาชนทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็จะมีชุมนุมประท้วงต่อไปเรื่อยๆ (นิโรจน์ สังสุวรรณ 2552, สัมภาษณ์)

2.2 การเคลื่อนไหวด้วยการใช้กระบวนการทางกฎหมาย

ด้วยรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 และ ปีพ.ศ.2550 ให้ความสำคัญกับภาคประชาชนมากขึ้น จึงมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายโดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิชุมชนที่คนในชุมชนพึงได้รับและข้อนี้เองก็ทำให้เครือข่ายภาคประชาชนตระหนักและเล็งเห็นแล้วว่า การฟ้องร้องต่อศาลเป็นช่องทางที่ดีที่สุดในการเคลื่อนไหว ในที่สุดภาคประชาชน และในวันที่ 1 ตุลาคม 2550 ภาคประชาชนได้มอบอำนาจให้โครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม นำโดย นายเจริญ เดชคุ้ม พร้อมกับชาวบ้านอีกรวม 27 คน ยื่นฟ้องคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติฐานละเลยไม่ประกาศให้พื้นที่ที่มบตาพุด และพื้นที่เขตเทศบาลเมืองมบตาพุด ตลอดจนพื้นที่ข้างเคียงที่มีปัญหาล้างแฉกมลพิษรุนแรงเป็นเขตควบคุมมลพิษ เพื่อดำเนินการควบคุม ลดและขจัดมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ณ ศาลปกครองจังหวัดระยอง

ศาลปกครองจังหวัดระยอง ได้มีคำสั่งให้ประกาศให้ท้องที่เทศบาลมบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ ในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2552 ภายหลังจากการเกิดผลกระทบต่อชุมชน 2 ปี นอกจากนี้ยังเกิดผลกระทบในพื้นที่ข้างเคียง จากนิคมอุตสาหกรรม 4 แห่ง ประกอบด้วย นิคมอุตสาหกรรมมบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมผาแดง นิคมอุตสาหกรรมเหมราชตะวันออก และในนิคมอุตสาหกรรม

เอเชียตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยพบว่า คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง ที่สถานีหาดพยุห มีแบคทีเรียและเห็ด มีค่าเกินมาตรฐาน สาเหตุจึงมีค่าพิพาทษาให้คณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ประกาศให้ท้องที่ ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองทั้งตำบลเป็น เขตพื้นที่ที่ควบคุมมลพิษด้วย

ทั้งนี้ ทางคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติซึ่งกลายเป็นผู้ถูกฟ้องในคดีได้ประกาศกำหนด เขตควบคุมมลพิษไปแล้ว 17 พื้นที่ ใน 12 จังหวัด และหลังจากนี้ต้องมีการประกาศพื้นที่เขตควบคุม มลพิษเพิ่มขึ้น โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 60 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ซึ่งการ วินิจฉัยของศาลปกครองจังหวัดระยองได้นำข้อมูลเอกสาร หลักฐานต่างๆมาพิจารณาด้วย ดังนี้

ข้อมูลจากเอกสาร คำพิพากษา ศาลปกครอง ระยอง ที่มีคำสั่งให้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ ประกาศเขตควบคุมมลพิษในพื้นที่นิคมมาบตาพุด จังหวัดระยอง เมื่อวันที่ 3 มีนาคม ที่ ผ่านมาพบว่า มูลเหตุสำคัญของการพิพาทระบุว่า ได้มีเอกสารรายงานที่มีส่วนราชการและเอกชน จัดทำขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษจากขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย ที่พบในพื้นที่ มาบตาพุดตลอดจนพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ตำบลบ้านฉาง ตำบลวัง จันทร์ เอกสารดังกล่าวมีดังต่อไปนี้ คือ มลพิษ สุขภาพ และ อุตสาหกรรมมาบตาพุด โดย เดชรัต สุข กำเนิด สุภกิจ นันทะวรการ และวิภา ชื่นชิด มูลนิธินโยบายสุขภาวะ 1 มีนาคม 2550 ผลการตรวจ ความผิดปกติของสารพันธุกรรม ในเซลล์ของประชาชน (วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550) นางเรณู เวช รัชต์พิมล อาจารย์จากภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร รายงานโครงการ จัดทำแผนแม่บทเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานโดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชน กรณีศึกษา : ชุมชน โดยรอบนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด โดยมูลนิธิสิ่งแวดล้อมไทย มิถุนายน 2547 การศึกษา ความสัมพันธ์ของการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจและ โรคผิวหนังและเนื้อ เยื่อใต้ผิวหนังกับมลพิษ ทางอากาศที่เกิดจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด โดยสมชาย จาดศรี สำนักงาน สาธารณสุข จังหวัดสุโขทัย รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร การจัดทำแผนปฏิบัติการลดและขจัด มลพิษในพื้นที่จังหวัดระยอง พ.ศ. 2550 ถึง 2554 ของคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อแก้ไขปัญหา มลพิษ รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการ พหุภาคีเพื่อกำกับการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการลด และขจัดมลพิษในพื้นที่ จังหวัดระยอง 2550 ถึง 2554 สรุปการดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน โดย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม พร้อมผนวก สรุปผลการสัมมนา เวทีสาธารณะเรื่อง ยุทธศาสตร์ การป้องกันและแก้ไขปัญหา อันเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมภาคตะวันออก กรณีศึกษา ใน จังหวัดระยองและรายงานการประชุมคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ส่วนเอกสารที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาสุขภาพของคนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากนิคม อุตสาหกรรม ได้อ้างถึงเอกสาร เมื่อเดือนมิถุนายน 2550 จากผลงานวิจัยสารพันธุกรรม (DNA) ที่

ผิดปกติของสิ่งมีชีวิตศึกษาโดย นางเรณู เวชรัชต์พิมล อาจารย์ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยการเก็บตัวอย่างเชื้อบูซังแก้มของประชาชนจำนวน 400 ราย ในเขตมาบตาพุด แบ่งเป็นผู้ใหญ่ 100 ราย และ เด็ก 300 ราย พบว่าผู้ใหญ่จำนวนกว่าร้อยละ 50 มีสารพันธุกรรมที่บ่งบอกถึงความผิดปกติของยีนในร่างกายที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคมะเร็ง

นอกจากนี้ ยังพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวมีปัญหาโรกระบบทางเดินหายใจและโรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง ซึ่งมีอัตราการเจ็บป่วยสูงเช่นกัน โดยมีข้อมูลมาจากสถิติผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลมาบตาพุด พ.ศ. 2546 พบว่า มีผู้ป่วยโรกระบบทางเดินหายใจเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลมากที่สุดคือ 12,940 คน เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราป่วยในเขตเทศบาลเมือง มาบตาพุดกับพื้นที่ของโรงพยาบาลบ้านฉางและพื้นที่โรงพยาบาลวังจันทร์พบว่าอัตราป่วยด้วย โรกระบบทางเดินหายใจและโรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนังของพื้นที่ มาบตาพุด สูงกว่าทั้งสองพื้นที่

ปัญหาคุณภาพน้ำและคลองสาธารณะ ปี พ.ศ. 2550 พบว่าคลองสาธารณะส่วนใหญ่มีการรับน้ำทิ้งจากชุมชน โดยพบการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด และฟิโคลิดโคลิฟอร์มมีค่าสูง ส่วนคลองที่รับน้ำทิ้งจากอุตสาหกรรมพบค่าปริมาณของแข็งละลายน้ำรวม มีค่าสูง แสดงว่าคุณภาพน้ำคลองสาธารณะได้รับผลกระทบจากกิจกรรมอุตสาหกรรมในพื้นที่ ส่วนการปนเปื้อนของโลหะหนักยังไม่พบปัญหา ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานและพบว่ามีค่าต่ำ สถานการณ์คุณภาพน้ำในปี 2551 ปรากฏตามคำชี้แจงของผู้ถูกฟ้องคดี ฉบับลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552 ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดียื่นต่อศาลในวันที่นั่งพิจารณาคดีครั้งแรก ว่า น้ำคลองสาธารณะในพื้นที่มาบตาพุด ปี พ.ศ. 2551 อยู่ในระดับเสื่อมโทรม ลักษณะของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด และกลุ่มฟิโคลิดโคลิฟอร์มค่อนข้างสูง โดยเฉพาะคลองซากหมาก ช่วงเขตนิคมอุตสาหกรรม มีค่าความสกปรกในรูปบีโอดีและแบคทีเรียทั้งสองกลุ่มสูงขึ้นทั้งนี้เนื่องจากการปนเปื้อนน้ำทิ้งจากแหล่งชุมชนและพบการปนเปื้อนโลหะหนัก ได้แก่ นิกเกิล ปรอท ทองแดง โครเมียม และสารหนู สูงเกินค่ามาตรฐาน นอกจากนี้ยังพบว่าบริเวณปากคลองซากหมากมีการสะสมของตะกอนสีดำหนาแน่น มีกลิ่นเหม็น อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะขยายวงกว้างขึ้น จัดอยู่ในระดับคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินเสื่อมโทรมมาก

เอกสารประกอบ การวินิจฉัยของศาลปกครองจังหวัดระยอง ล้วนแต่ระบุปัญหามลพิษในท้องที่พบในมาบตาพุด ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชนทั้งสิ้น ศาลรับฟังว่าเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดเป็น พื้นที่ซึ่งมีปัญหามลพิษ มีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพสิ่งแวดล้อม

ต่อมาเมื่อได้มีการตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นสองคณะทำหน้าที่แก้ไข ปัญหามลพิษ และกำหนดการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดระยองตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 มีผลงานเพียงการจัดทำแผนปฏิบัติ

การลดและขจัดมลพิษ พิจารณากำหนดแนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนกับ ปริมาณสารมลพิษ การกำหนดค่ามาตรฐานสาร VOCs 9 ชนิด และประกาศบังคับใช้ค่ามาตรฐาน การติดตาม ตรวจสอบ กำกับ ดูแลการดำเนินการของโรงงาน แต่ผลการติดตามพบว่า ปัญหามลพิษก็ยังคงไม่มีแนวโน้มลดลงแต่ในทางตรงกันข้ามกับพบปัญหามลพิษมากขึ้นกว่าเดิมจึงเป็นเหตุสมควรที่ผู้ถูกฟ้องคดีจะประกาศให้ท้องที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษเพื่อดำเนินการควบคุม ลด และ ขจัดมลพิษได้ ผู้ถูกฟ้องคดีไม่มีอำนาจดุลพินิจ โดยอ้างเหตุผลว่าขณะนี้โรงงานอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมดให้ความร่วมมือในการ แก้ไขปัญหามลพิษตามแผนปฏิบัติการลดและขจัดมลพิษ เพราะเป็นเรื่องรีบด่วนที่จะต้องดำเนินการควบคุม ลดและ ขจัดมลพิษโดยเร็วที่สุด มิใช่อ้างว่า มีแผนกำหนดมาตรการ งบประมาณ เป้าหมาย ระยะเวลาและเฝ้าระวังในเรื่องมาตรการลดมลพิษ ลดปริมาณการปล่อยทิ้งอากาศเสีย น้ำ และปริมาณของเสีย เพราะการดำเนินการเหล่านั้นได้ดำเนินการมานานแล้ว แต่ยังไม่สามารถควบคุมและขจัดมลพิษได้ การที่ผู้ถูกฟ้องคดีได้ประกาศให้ท้องที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดและพื้นที่ข้างเคียงเป็นเขตควบคุมมลพิษจึงเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ

ศาลจึงพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีประกาศให้ท้องที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดทั้งหมด รวมทั้งตำบลเนินพระ ตำบลมาบจำ และ ตำบลทับมา อำเภอเมืองระยอง ทั้งตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง เป็นเขตควบคุมมลพิษ (คำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ 192/2550) จากคำสั่งของศาลปกครองจังหวัดระยองดังที่ได้กล่าวในข้างต้นมาแล้วนั้นทำให้ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมดำเนินการฟ้องร้องคดีมีความรู้สึกปลาบปลื้มใจที่ศาลปกครองให้ความสำคัญเป็นธรรมกับผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากดังเช่น

นายบรรยง สวัสดิ์ถาวร อายุ 77 ปี ชาวบ้าน ตำบลมาบตาพุด หนึ่งในผู้ฟ้องร้องคดี อธิบายก่อนหน้าที่จะมีการพิจารณาคดีคิดว่าจะสู้เขาไม่ได้ แต่ศาลพิจารณาคดีในรูปแบบนี้ ดีใจมากที่สุดที่ศาลให้การคุ้มครองและมันทำให้บรรยงอากาศดีฯ นี้ดีขึ้นอีก ถ้าคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ยอมทำตามที่ศาลตัดสิน

“ส่วนตัวเองมันไม่เท่าไร แต่เราอยากปกป้องบ้านไว้ให้ลูกหลานตัวเล็กๆ ของเรา ปกป้องคนรุ่นหลัง และจะสู้จนสุดความสามารถ” (นายบรรยง สวัสดิ์ถาวร, 2552)

“ดีใจกับคำพิพากษาของศาลและมันทำให้รู้ว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นถูกต้อง แต่ความคาดหวังจริงๆคือต้องการหยุดอุตสาหกรรมใหม่ ไม่ให้มี

การขยายโรงงานเพิ่มเติมในพื้นที่และให้มีการปรับปรุงโรงงานที่มีอยู่ให้ดีขึ้น การที่โรงงานอุตสาหกรรม โฆษณาว่า โรงงานอยู่กับชุมชนได้เป็นสิ่งที่ไม่ลบลวง เพราะที่ผ่านมา เมื่อมีปัญหาความเดือดร้อนได้ทำหนังสือยื่นไปให้ แต่ก็ไม่เคยนำมาทำเป็นข้อปฏิบัติ แต่กลับปิดความรับผิดชอบกันไปมา” (นางอารมณี สดมณี, 2552)

ข้อความข้างต้นเป็นเพียงบางส่วนของอารมณ์ความรู้สึกที่ภาคประชาชนร่วมกับภาคส่วนอื่นๆในสังคมร่วมกันเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับคนรุ่นลูกรุ่นหลานได้มีใช้ในอนาคต

บทบาทการเคลื่อนไหวโดยใช้สิทธิตามกฎหมายของภาคประชาชนยังมีกรณีอื่นๆอีก โดยเฉพาะการยื่นฟ้องต่อศาลปกครองให้รัฐบาลปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญตามมาตรา 67 และท้ายฟ้องก็ได้ขอไว้ว่า ขอให้มีการสั่งคุ้มครองลูกความในช่วงของการพิจารณาคดีอีกด้วย สืบเนื่องจากการที่หลังจากศาลปกครองจังหวัดระยอง ได้มีคำสั่งประกาศให้พื้นที่มาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ และรัฐบาลได้มีแนวโน้มที่จะยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอีกครั้งทั้งที่ภาคประชาชนได้พยายามขอร้องไว้มิเพียงเท่านี้รัฐบาลยังสนับสนุนให้มีการเดินหน้าเพื่อที่จะผลักดันอีก 76 โครงการเข้ามาในพื้นที่ภาคประชาชนเห็นว่าระหว่างที่กำลังมีการแก้ไขปัญหาและหาข้อตกลงร่วมกันกันอยู่ในเรื่องการประกาศเขตควบคุมมลพิษนั้นเหตุใดรัฐบาลจึงต้องสร้างปัญหาขึ้นมาเพิ่มอีกโดยการมีมติให้ขยายโรงงานเพิ่มขึ้นไปอีก 76 โรงงานทั้งในพื้นที่กำลังประสบปัญหาคือพื้นที่ที่เป็นประจักษ์อยู่แล้วว่ามันเป็นปัญหาจริงๆอยู่แล้วและมีผลกระทบที่สามารถมองเห็นได้เป็นรูปธรรมเหตุใดรัฐบาลจึงไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ก่อนแล้วจึงค่อยดำเนินการขยายโครงการออกไป ภาคประชาชนโดยเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก จึงได้ศึกษาข้อกฎหมายในเรื่องของรัฐธรรมนูญมาตรา 67 ซึ่งได้บัญญัติถึงสิทธิชุมชนเอาไว้ดังนี้

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับภาครัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพ หรือคุณภาพชีวิตของคน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและ

ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนขององค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

นายสุทธิ อัจฉาศัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 การที่จะดำเนินโครงการของภาครัฐไม่ว่าโครงการใดก็ตามที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ก่อนดำเนินโครงการจะต้องมีการ

1. ต้องทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือ(EIA) ก่อนดำเนินการ
2. ต้องจัดทำการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชนหรือ(HIA) ก่อนดำเนินการ
3. ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ
4. ต้องมีการจัดตั้งองค์กรอิสระซึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนดำเนินการ

แต่หลังร่วมกันศึกษากันกับนักกฎหมายและสมาชิกในเครือข่ายทำให้ได้ทราบข้อเท็จจริงว่า ในขั้นตอนในเรื่องของกฎหมายนั้นมีเพียงขั้นตอนเดียวที่รัฐบาลได้กระทำ นั่นก็คือการทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือ (EIA) ซึ่งนายสุทธิก็ได้ตั้งข้อสังเกตต่ออีกว่าการทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมนั้นภาคอุตสาหกรรมก็ได้ทำอย่างโปร่งใสมิการปกปิดข้อมูลบางประการไว้

ด้วยเหตุนี้ทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกจึงมีมติร่วมกันเห็นว่าการที่รัฐบาลจะดันทุรังต่อไปในการที่จะออกใบอนุญาตอีก 76 โครงการให้เข้ามาในพื้นที่มาบตาพุดมิได้ทำตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 67 และท้ายฟ้องก็ได้ขอไว้ด้วยว่า ขอให้มีการคัดค้านการพิจารณาคดี จนกระทั่งศาลมีคำสั่งให้มีการระงับโครงการทั้ง 76 โครงการที่จะเข้ามาในพื้นที่ไว้ก่อน แต่ภายหลังรัฐบาลได้ยื่นอุทธรณ์กรณีนี้และเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2552 ณ ที่ตั้งของศาล

ปกครองสูงสุด ถ.แจ้งวัฒนะ หลักสี่ นั้คคู่กรณีทั้งหมดเพื่อรับฟังคำพิพากษา กรณีผู้ถูกฟ้องคดีทั้ง 8 หน่วยงานรัฐ มอบหมายให้อัยการสูงสุด อุทธรณ์คำสั่งศาลปกครองในการตั้งระงับ 76 โครงการในพื้นที่มาบตาพุด ไว้เป็นการชั่วคราว จนกว่าจะปฏิบัติตามมาตรา 67 วรรคสอง ผลประกฏว่าศาลปกครองสูงสุด ได้มีคำสั่งในคดีที่สมาคมต่อต้านภาวะโลกร้อนกับพวก ซึ่งประกอบด้วยประชาชนพื้นที่มาบตาพุด และบริเวณใกล้เคียง จ.ระยอง ขึ้นฟ้องคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กับพวกรวม 8 คน และบริษัทเอกชนผู้มีส่วนได้เสียในการลงทุนโครงการพื้นที่มาบตาพุด จ.ระยอง รวมทั้งสิ้น 36 คน

ทั้งนี้ศาลปกครองสูงสุด มีคำสั่งให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกับพวกรวม 8 คน ระงับการลงทุนโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่มาบตาพุดซึ่งมี 76 โครงการ แต่มี 11 โครงการที่ศาลปกครองสูงสุดไม่ได้มีคำสั่งให้ระงับการดำเนินโครงการ (ตามคำร้องที่ 586/2552)

สำหรับโครงการดังกล่าวเป็นการลงทุนประเภทอุตสาหกรรม ลำดับที่ 16, 22, 37, 41, 45, 50 และ 54 ซึ่งเป็นการลงทุนเกี่ยวกับโรงแยกก๊าซ พลังงานไบโอดีเซล และประเภทคมนาคมอันดับที่ 2, 3, 4 และ 6 ซึ่งเกี่ยวกับการลงทุนท่าเทียบเรือ

รัฐบาลก็ได้มีคำสั่งแต่งตั้งนาย อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน คณะกรรมการ 4 ฝ่าย เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ตัวแทนจากภาครัฐ 4 คน ประกอบด้วย นายกอร์ปศักดิ์ สภาวสุ รองนายกรัฐมนตรี ตัวแทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวแทนกระทรวงอุตสาหกรรม และตัวแทนกระทรวงสาธารณสุข โดยให้ดำเนินการคัดเลือกตัวแทนให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน ตัวแทนภาคเอกชน ได้แก่ นายสุวิทย์ ชีนปิยะวาท ประชานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง และนายชายน้อย เพื่อนโกสม กรรมการผู้จัดการใหญ่ บมจ.ปตท.อะโรเมติกส์และการกลั่น (PTTAR) แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นายไพโรจน์ พลเพชร ด้านกฎหมาย นางสมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง ด้านสิ่งแวดล้อม และนายเดชรัตน์ สุขกำเนิด ด้านสุขภาพ ส่วนตัวแทนภาคประชาชน ได้แก่ นพ.ชูชัย ศุภวงศ์ รศ.ดร.เรณู เวชรัชต์พิมล นายสุทธิ อัจฉาศัยและนายหาญณรงค์ เยาวเลิศ ซึ่งการตั้งคณะกรรมการ 4 ฝ่ายนี้ในระยะเริ่มแรกก็ได้รับการคาดหวังจากสังคมว่าจะเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหามาบตาพุดได้แต่ล่าสุดก็สื่อเค้าว่าจะมีปัญหาเสียแล้วเนื่องจากการเรียกร้องจากชาวบ้านในพื้นที่ว่าตัวแทนภาคประชาชนไม่ใช่ชาวบ้านจริงๆ จึงเป็นเรื่องที่น่าติดตามต่อไปในการเคลื่อนไหวต่อสู้ของภาคประชาชนในแง่ของการนำหลักนิติศาสตร์เป็นเครื่องมือ

2.3 กระบวนการภาคประชาชนกับการสร้างพลังมวลชน : การเชื่อมโยงเครือข่ายประชาชน

ภาคตะวันออก

หลังจากมีเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกที่ชัดเจนแล้วทั้งแกนนำและสมาชิกที่เข้าร่วมกันเป็นเครือข่ายก็มิได้หยุดความเคลื่อนไหวแต่อย่างใดหากแต่ยังมีผลทำให้เครือข่ายเกิดความตื่นตัวและตระหนักในความสำคัญของสิทธิตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเมื่อเป็นเช่นนี้ทุกคนที่มีส่วนร่วมในเครือข่ายจึงมีความพยายามและตั้งใจในการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของตนเองเพื่อให้การเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งมีพลังเพิ่มมากขึ้นซึ่งกระบวนการในการสร้างพลังของมวลชนของทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกก็มักจะกระทำกัน โดยผ่านการทำกิจกรรมต่างๆที่สมาชิกได้มีโอกาสทำร่วมกันมีดังต่อไปนี้

หลังจากที่ชาวบ้านเริ่มเห็นว่าการเกิดขึ้นมาของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่นั้นนำมาซึ่งปัญหาต่างๆตามมาอีกเป็นจำนวนมาก ในช่วงเริ่มต้นนั้นชาวบ้านก็ได้มีการรวมตัวเรียกร้องในเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรจนการรวมตัวกันมีพลังมากขึ้นท้ายที่สุดจึงเกิดเป็นเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกซึ่งการเคลื่อนไหวในระยะแรกนั้นจะเป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อมาก็ได้พัฒนาขึ้น โดยทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกได้มีการนำบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำการศึกษาปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามา เป็นผู้ให้ข้อมูลและร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันตรงจุดนี้ทำให้การรวมตัวของภาคประชาชนเป็นไปด้วยความมั่นคงและได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้ที่ได้รับผลกระทบเนื่องจากการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการนำความจริงมาเล่าสู่กันฟังโดยใช้ทั้งผู้ที่มีส่วนได้รับผลกระทบและนักวิชาการที่ลงมาศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านได้รับความรู้และหลายคนก็ตัดสินใจเข้าร่วมกันกับเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเพื่อที่จะร่วมกันเรียกร้องทุกฝ่ายให้เห็นความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยที่ไม่กระทบกับรายได้ของประเทศกล่าวคือทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกกำลังเรียกร้องหาความสมดุลจากการพัฒนาประเทศนั่นเอง การระดมคนเพื่อขยายสมาชิกเครือข่ายก็ยังคงมีการทำกันอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกิจกรรมที่ทางเครือข่ายได้ร่วมกันคิดออกมาเช่นการแจกใบปลิว การเดินรณรงค์รอบเมืองระยอง การปลูกป่า เป็นต้น ซึ่งการกระทำเหล่านี้ในระยะเวลาสั้นๆอาจจะยังไม่เห็นผลที่ชัดเจนนักแต่เนื่องจากทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกได้ทำการประชาสัมพันธ์อยู่เสมอเป็นเวลานานพอที่จะทำให้เครือข่ายมีสมาชิกมากพอที่ทำกิจกรรมที่ใหญ่กว่าการแจกใบปลิวหรือยื่นหนังสือให้กับผู้เกี่ยวข้องที่มาลงพื้นที่ จึงมีผลทำให้เครือข่ายได้สมาชิกเข้าร่วมเพิ่มและในขณะเดียวกันสมาชิกเก่าก็ยิ่งมีความรู้ ความเข้าใจและมั่นใจเพิ่มมากขึ้นในเรื่องของการเคลื่อนไหวว่ามีที่ไปที่ไปเป็นอย่างไรและทิศทางที่จะเดินต่อไปจะเป็นไปในทิศทางใดและสมาชิกเหล่านี้ก็จะพลังมวลชน

ที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

การดำเนินการของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาสามารถทำให้บุคคลทั่วไปได้ประจักษ์ถึงควมมีพลังของประชาชนที่ตระหนักในสิทธิของตนเองและได้ร่วมกันต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ประสงค์ ถึงแม้เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะทำให้เราเห็นถึงศักยภาพของประชาชนที่ออกมาเคลื่อนไหวร่วมกันมากเพียงใดแต่ปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือการเชื่อมโยงเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับเครือข่ายจากที่อื่น อาทิเช่น เครือข่ายประจวบคีรีขันธ์ เครือข่ายจังหวัดลำปาง เครือข่ายสมุทรปราการ เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้ก็ล้วนแต่มีประวัติในการเคลื่อนไหวต่อสู้กับภาคอุตสาหกรรมมาอย่างโชกโชนเช่นเดียวกันนอกจากนั้นเครือข่ายเหล่านี้ยังมีการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกครั้งที่มีการประชุมซึ่งบางครั้งก็อาจจะมีการไปพบกันตามงานสัมมนาเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายในสถานที่ต่างๆ เช่น ที่จังหวัดระยอง จังหวัดตาก จังหวัดลำปาง ฯลฯ การพบปะกันดังกล่าวนี้จะมีขึ้นทุก 3 เดือน โดยหัวข้อที่ถูกหยิบยกขึ้นมาแลกเปลี่ยนกันนั้นส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากการพบเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันอยู่เป็นประจำแล้วในการเคลื่อนไหวบางกิจกรรมของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังมีแกนนำจากแต่ละเครือข่ายที่สะดวกในช่วงเวลานั้นเข้าร่วมเคลื่อนไหวด้วยโดยเฉพาะเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ปี 2552 ที่ผ่านมา ทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีมติร่วมกันว่าจะเดินเท้าเข้ากรุงเทพฯ โดยเริ่มจากตัวเมืองระยองใช้เวลา 5 วันทั้งนี้เพื่อที่จะยื่นหนังสือให้กับประธานวุฒิสภาให้ระงับการยื่นอุทธรณ์ของรัฐบาลในกรณีศาลปกครองมีคำสั่งให้ระงับ 76 โครงการที่จะลงพื้นที่ของเขตนิกมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเอาไว้ก่อน ทางแกนนำของกลุ่มอนุรักษ์ประจวบคีรีขันธ์ซึ่งถือเป็น 1 ในเครือข่ายจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ก็ได้มาร่วมกันเคลื่อนไหวด้วยแสดงให้เห็นว่าพลังมวลชนที่ต้องการปกป้องสาธารณะสมบัติทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมีความเข้มแข็งและมีพลังมาเพียงใดรวมทั้งมีการติดต่อและเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกันทั้งในระดับแกนนำและสมาชิกซึ่งการเคลื่อนไหวเหล่านี้ทำให้รัฐบาลตลอดจนหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องนำข้อเรียกร้องของภาคประชาชนไปคิดและร่วมวางแผนกันใหม่เพื่อให้โครงการทุกโครงการที่ออกมาจากข้างบนลงล่าง (top-down) มีความตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากที่สุดอาจจะรวมไปถึงการนำชาวบ้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดแนวทางในการพัฒนาของตนเอง

2.4 การเคลื่อนไหวรูปแบบอื่น

ในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้ครั้งนี้ทั้งแกนนำรวมถึงสมาชิกที่อยู่ภายในกลุ่มล้วนแล้วแต่ได้รับการข่มขู่และโจมตีจากฝ่ายตรงข้ามเป็นประจำ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องรวมการต่อสู้ที่ไม่ได้เจอกันแบบซึ่งๆหน้าหรือที่ผู้ให้ข้อมูลเรียกการต่อสู้ในลักษณะนี้ว่าการต่อสู้ใต้ดิน อีกประการหนึ่งก็เพื่อที่จะสนับสนุนให้การเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเนื่องจากการเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้เรียกร้องจะต้องมีความหลากหลายในรูปแบบและวิธีการต่อสู้

การเคลื่อนไหวใต้ดินทำให้ภาคประชาชนสามารถตอบโต้และทำการเปิดเกมรุกไปด้วยพร้อมๆกัน ซึ่งบทบาทในส่วนนี้ของภาคประชาชนจะทำต่อเมื่อฝ่ายตรงข้ามมีการนำเงินมาว่าจ้างผู้มีอิทธิพลและบุคคลนอกพื้นที่มาทำการข่มขู่หรือปล่อยข่าวใส่ร้ายแกนนำรวมถึงสมาชิกภายในเครือข่าย การตอบโต้ของเครือข่ายก็คือการพยายามรวบรวมหลักฐานต่างๆทั้งรูปถ่าย คลิปเสียง รวมถึงของกลางไปบอกต่อกันปากต่อปาก นำไปเสนอตามงานสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมบนเวทีต่างๆ ทั้งในและนอกจังหวัดระยอง นอกจากนี้ยังมีการตั้งกระทู้ในอินเทอร์เน็ตเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลต่างๆที่โจมตีเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไรกลุ่มบุคคลเหล่านี้ถึงมีการเคลื่อนไหวขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่หากมีกลุ่มบุคคลเหล่านี้ออกมาเคลื่อนไหวกลุ่มบุคคลเหล่านี้ก็มักจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรม

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคมาพอสมควรเนื่องจากการเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ได้ส่งผลกระทบต่อหลายฝ่ายไม่ว่าชัยชนะจะตกเป็นของใคร ซึ่งหลังจากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการเคลื่อนไหวมี ดังนี้

1. ปัญหาความขัดแย้งกันกับภาคส่วนต่างภายในสังคม เช่น ความขัดแย้งกับภาคอุตสาหกรรมเป็นความขัดแย้งที่ชัดเจนที่สุดเนื่องจากภาคอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ทำให้การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนได้รับการตอบโต้ ข่มขู่และขู่ อยู่เป็นระยะ เช่น การที่โรงงานอุตสาหกรรมให้เงินกับบุคคลนอกพื้นที่เพื่อให้เข้ามาเคลื่อนไหวในพื้นที่โดยมีการแจกใบปลิวโจมตี

เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและชาวบ้านที่เข้าร่วม และยังกรณีที่ถือว่ารุนแรงก็คือการที่ผู้ให้ข้อมูลกับนักศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่มีสมาชิกเครือข่ายบางท่านถูกข่มขู่เพื่อเอาชีวิตและในเวลาต่อมาก็ได้เสียชีวิตจริงๆทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัวที่จะออกมาเคลื่อนไหวซึ่งทางผู้ให้ข้อมูลก็ได้อ้างว่าเป็นกลุ่มอิทธิพลของ โรงงานอุตสาหกรรมที่จะมีนายทหารระดับสูงคอยให้การสนับสนุนอยู่ (นิโรจน์ สังข์สุวรรณ 2552, สัมภาษณ์) และ (สุทธิ อัจฉาศัย 2552, สัมภาษณ์)

ภาครัฐบาลและหน่วยงานของรัฐบาล ในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนแต่ละครั้ง โดยเฉพาะการยื่นหนังสือให้กับหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นเครือข่ายประชาชนจะต้องพบกับ การขอร้องให้กลับบ้านและหยุดการกระทำเนื่องจากก่อให้เกิดความวุ่นวาย ทำให้สมาชิกบางคนเกิดความขัดแย้งและไม่ลงรอยกันกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางท่านที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เข้าใจปัญหาของชาวบ้านและมีการรับเงินจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

เนื่องจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนกรณีมาบตาพุดในครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจในระดับประเทศที่นำมาซึ่งการสูญเสียรายได้ที่จะเข้าประเทศอย่างมากแต่ในขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งผลกระทบต่อด้านคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตกต่ำลง ด้วยเหตุที่ทุกๆส่วนมีความสำคัญเท่าๆกันหมดฉะนั้นการแก้ไขปัญหาในกรณีนี้จะมองเพียงมุมเดียวไม่ได้หากแต่จะต้องมองปัญหาให้ออกและชัดเจนรวมทั้งทุกภาคส่วนในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องหาจุดร่วมที่จะนำมาซึ่งความสมดุลกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับตัวเลขาการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจให้สามารถเดินไปข้างหน้าร่วมกันได้

2. ความไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ ในการยื่นหนังสือเพื่อให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมแต่ก็ไม่ได้รับการตอบรับหรือปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของภาคประชาชน โดยเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องมีมาตรการการเคลื่อนไหวที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้นเพื่อให้การต่อสู้เรียกร้องของภาคประชาชนมีความหมายและความสำคัญมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เองทำให้การเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนมาตรการในการเคลื่อนไหวเป้าหมายหนึ่งก็เพื่อให้ภาครัฐหันมาสนใจและให้ปัญหามาบตาพุดมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นซึ่งสมาชิกในเครือข่ายหลายคนหวังว่าหากรัฐบาลเข้ามาให้ความสำคัญกับปัญหามาบตาพุดมากขึ้นก็น่าที่จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหามากขึ้น

3. การขาดเงินทุนในการเคลื่อนไหว เนื่องจากการเคลื่อนไหวแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้เงินในการดำเนินงาน ซึ่งทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะรับเงินทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหวจากภาคส่วนต่างๆดังนี้

กลุ่มนักธุรกิจในจังหวัดระยอง ซึ่งนักธุรกิจที่บริจาคเงินทุนมิใช่ นักธุรกิจแบบ นายทุนจากภาคอุตสาหกรรม แต่เป็นนักธุรกิจที่ค้าขายในจังหวัดระยองจริงและต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในจังหวัดระยองเพื่อคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ของประชาชนภายในจังหวัดระยอง

กลุ่มองค์กรภาคเอกชน หรือ NGO หน่วยงานนี้จะนำเงินมาบริจาคให้กับเครือข่าย ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงและกลุ่มอื่นที่เคลื่อนไหวโดยใช้ภาคประชาชนเป็นแกนหลักเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงกับสมาชิก กลุ่ม NGO บางท่านด้วยการทำงานร่วมกันเช่นเป็นที่ปรึกษาหรือร่วมเดินขบวน เป็นต้น

กลุ่มการบริจาคของชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียง หรือชาวบ้านทั่วไปไปร่วมกันบริจาคให้กับเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเพื่อเป็นการสนับสนุนใน การเคลื่อนไหว โดยนายสุทธิ อัมมาศัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียง ได้กล่าวว่ ถึงแม้เงินบริจาคส่วนนี้จะค่อนข้างน้อยแต่เงินส่วนนี้ทำให้เรา(เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียง) ได้ ทราบว่ายังมีคนให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวของเราอยู่

การระดมทุน โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางเครือข่ายจะมีการจัดกิจกรรมอยู่ เป็นประจำและในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งก็จะเปิดให้มีการบริจาคทุกครั้งก็จะเปิดให้มีการบริจาค ในทุกๆครั้งของการจัดกิจกรรม ซึ่งรายได้ที่เข้ามาทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงก็จะ นำไปใช้ในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายต่อไป นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการที่แกนนำในการ เคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงยังสามารถหาเงินทุนได้โดยการออกเวทีสัมมนา ตามเวทีต่างๆก็สามารถได้รับเงินทุนมาใช้สำหรับการดำเนินการในเครือข่ายต่อไป

ถึงแม้จะมีรายรับจากหลายๆด้านแต่ในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายของภาคประชาชนมี ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้เงินทุนเป็นเรื่องสำคัญไม่ว่าจะเป็นค่าเวที ค่าอาหารน้ำดื่ม ฯลฯ ถึงแม้ว่าทุกคนจะมาเข้าร่วมด้วยใจแต่กองทัพต้องเดินด้วยท้องและ โดยเฉพาะกองทัพที่กำลังเริ่มมีการ ขยายขนาดของกองทัพให้ใหญ่ขึ้นของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงแล้วเงินทุนถือเป็นเรื่อง ที่สำคัญอย่างยิ่ง แต่ในปัจจุบันทางเครือข่ายยังคงประสบปัญหาขาดเงินทุนในการเคลื่อนไหวอยู่ เนื่องจากปัญหาสภาพเศรษฐกิจและในขณะนั้นกิจกรรมของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงก็มี มากขึ้นทำให้เงินทุนที่มีอยู่อาจจะไม่เพียงพอ ถึงกระนั้นทางด้านผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชน ภาคตะวันออกเฉียง ก็ได้เน้นย้ำกับประชาชนในพื้นที่ว่า ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวหรือไม่ แต่ถ้า ประชาชนยังคงประสบกับปัญหาซึ่งเป็นผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุดเราก็หยุดไม่ได้

ผลกระทบจากการพัฒนาในระยะเวลาที่ผ่านมาของประเทศไทยที่มุ่งเน้นไปที่การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจมากเกินไปจนขาดการคิดที่รอบคอบ ไม่ได้มีการกำหนดมาตรการในการพัฒนาทางด้านสังคมที่รอบด้านดีพอ ส่งผลให้ผลจากการพัฒนาที่ผ่านมาเกิดความไม่สมดุลกันระหว่างสภาพเศรษฐกิจกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเห็นได้จากตัวเลขทางเศรษฐกิจที่พุ่งสูงขึ้นแต่สภาพสังคมรวมถึงสิ่งแวดล้อมโดยรวมกลับแย่ลง

ในกรณีของปัญหาหมอกควันนี้ก็เช่นเดียวกันเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลมีความพยายามที่จะมุ่งเน้นในการส่งเสริมพัฒนาภาคอุตสาหกรรมมากเกินไปและไม่มีความมาตรการที่จะเข้าไปควบคุมดูแลโครงการตลอดจนกิจกรรมต่างๆที่ภาคอุตสาหกรรมได้กระทำลงไป กอปรกับการที่รัฐบาลไม่มีการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดมากพอ มีผลทำให้เกิดรอยร้าวขึ้นระหว่างอุตสาหกรรมกับสิ่งแวดล้อมจนส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนเหล่านี้เองมีความเห็นว่าการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุดและนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆที่ใกล้เคียงได้ทำให้สิ่งแวดล้อมรวมทั้งสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงเป็นเวลายาวนาน จนเมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤติขาดแคลนน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจนบานปลายเป็นการแย่งชิงทรัพยากรน้ำกันระหว่างภาคประชาชนซึ่งนำโดยเกษตรกรและประชาชนทั่วไปกับภาคอุตสาหกรรมภายใต้การเคลื่อนไหวของกลุ่มนายทุนอุตสาหกรรม จนเกิดเป็นการรวมตัวกันของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เวลาผ่านไปผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มเห็นผลที่ชัดเจนขึ้นจากทั้งงานวิจัยของนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมไปถึงการประสบเองของชาวบ้าน ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ส่งผลทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่พบการปนเปื้อนจากสารเคมีในปริมาณเกินมาตรฐานทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วยมากขึ้น และเมื่อปัญหาเริ่มหนักขึ้นทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงตัดสินใจร่วมกันที่จะเคลื่อนไหวที่จะเป็นการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนระยองภายใต้การพัฒนาที่สมดุล ซึ่งการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้ทำการเคลื่อนไหวในด้านดังต่อไปนี้

ด้านการใช้สิทธิของตนเองตามหลักนิติศาสตร์ โดยการใช้อำนาจของศาลในการฟ้องร้องหน่วยงานต่างๆที่ละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองจนทำให้ชาวบ้านต้องประสบและมีความเสี่ยงที่จะต้องพบกับปัญหาด้านสุขภาพจากมลพิษที่ปนเปื้อน ทั้งนี้ยังรวมถึงการที่ชาวบ้านได้มีการร่วมกันคิดและศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจได้อย่างชัดเจนว่าหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งตัวอย่างบทบาทการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการใช้สิทธิเรียกร้องตามหลักกฎหมายก็คือการที่ภาค

ประชาชนร่วมกันฟ้องร้องคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจนละเลยไม่ประกาศให้มาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษและผลจากการเคลื่อนไหวก็คือการที่ศาลปกครองจังหวัดระยองมีคำสั่งประกาศให้มาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษในที่สุด

ด้านการเคลื่อนไหวด้วยการใช้มาตรการด้านสังคมโดยใช้ประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นผู้ขับเคลื่อน ซึ่งรูปแบบการเคลื่อนไหวหลักๆของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกก็คือบทบาทในการชุมนุมประท้วงเพื่อให้ภาครัฐหันมาให้ความสนใจกับปัญหาของมาบตาพุดและเกิดความจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่ ในขณะที่เดียวกันนั้นก็เป็นการสื่อสารกับสังคมภายนอกให้ได้ทราบถึงสภาพปัญหาที่ชาวบ้านกำลังเผชิญอยู่ว่ามีความชอบธรรมเพียงใดในการชุมนุมประท้วง สมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกมีความตั้งใจที่จะสื่อสารให้กับคนในสังคมภายนอกให้ได้เห็นว่าการประท้วงมิได้ทำให้เพียงแค่บ้านเมืองไม่สงบเท่านั้น หากแต่เป็นการให้ความรู้บอกกล่าวเล่าเรื่องราวของตนเองให้กับสังคมภายนอกได้รับรู้และเข้าใจในสิ่งที่เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกกำลังดำเนินการอยู่ นอกจากนี้ด้านสังคม เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกยังได้มีการติดต่อเชื่อมโยงเครือข่ายกับอีกหลายๆกลุ่ม เช่น กับเครือข่ายต่อต้านโรงไฟฟ้าแม่เมาะที่จังหวัดลำปาง เครือข่ายจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เครือข่ายจากสมุทรปราการ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันและจะมีการนัดหมายกันทุกๆ 3 เดือน เพื่อติดตามความก้าวหน้าของแต่ละเครือข่ายว่าไปถึงไหนบ้างแล้วและอย่างไร ในการติดต่อกันกับกลุ่มหรือบุคคลภายนอกแล้วยังมีส่วนของ NGO สส. สว. บางท่าน นักวิชาการและโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกอยู่เป็นระยะตลอดเวลา เหล่านี้ก็คือเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการเคลื่อนไหวด้านสังคมอยู่ตลอดเวลา

บทบาทในด้านสุดท้ายซึ่งเป็นบทบาทที่เป็นเรื่องของการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะเป็นการตอบโต้กับผู้ไม่ประสงค์ดีที่ใช้วิธีได้ดินในการทำร้ายซึ่งทางเครือข่ายก็ต้องมีการเตรียมการทางด้านที่ดิน เช่นเดียวกัน เช่น การบันทึกเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงกับชาวบ้าน แจกจ่ายใบปลิวโจมตีเครือข่ายทางเครือข่ายก็จะมีการออกปราศรัยเพื่อชี้แจงให้กับบุคคลทั่วไปได้ฟังในส่วนที่ไม่เป็นความจริง เป็นต้น

การเคลื่อนไหวไม่ว่ารูปแบบไหนก็จำเป็นต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคด้วยกันทั้งนั้นการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมไม่ว่ากิจกรรมใดก็แล้วแต่ย่อมส่งผลกระทบต่ออีกส่วนหนึ่งเสมอ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการเคลื่อนไหว ที่ได้กล่าวไปในข้างต้นก่อนหน้านี้ถือปัญหาที่ทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกจะต้องเผชิญอยู่เป็นประจำ แต่ในขณะที่เดียวกันการที่จะต้องพบกับปัญหาเหล่านี้ก็ทำให้

ชาวบ้านที่ร่วมเคลื่อนไหวได้รับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางร่างกายจิตใจและสติปัญญา ในการที่จะแก้ไขปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกันเพื่อให้การต่อสู้ที่ยาวนานของทุกคนไปสู่ความสำเร็จให้ได้ ซึ่งความสำเร็จที่แท้จริงของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมิใช่เพียงแค่การที่รัฐบาลสามารถทำให้มาตาพุดปลอดมลพิษเท่านั้น หากแต่ความสำเร็จที่แท้จริงของการเคลื่อนไหวที่ตั้งเป้าหมายกันไว้ก็คือการที่คนทั้งชาติจะต้องคิดร่วมกันได้ว่าการพัฒนาแบบที่ผ่านมาแบบที่เน้นที่ตัวเลขด้านเศรษฐกิจที่สวยหรูนั้นยังไม่ใช่คำตอบของทุกอย่าง เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นตัวแทนที่จะชี้้นำให้สังคมได้เห็น ว่าแท้จริงแล้วการพัฒนาที่ถูกต้องจะต้องตั้งอยู่บนฐานของความพอเพียงโดยคำนึงถึงหลักของการบูรณาการและทำทุกด้านให้เกิดความสมดุลกันและที่สำคัญคือการนำเสียงของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเขาเหล่านั้นมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงมาพิจารณาในการที่จะพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะต่อไปเป็นไปด้วยความยั่งยืน

บทสรุป

การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้เกิดผลกระทบกลับสู่ชุมชนในหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ระดับความรุนแรงของปัญหานั้นวันยิ่งเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาภาครัฐให้ความสำคัญกับตัวเลขด้านเศรษฐกิจมากเกินไป ทำให้ขาดมาตรการในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนเกิดเป็นปัญหาที่กลับมาทำร้ายภาครัฐเอง อย่างเช่นกรณี ปัญหามลพิษที่เขตนิกมอุตสาหกรรมมาตาพุดซึ่งภายหลังจากเกิดการเข้ามาลงทุนในพื้นที่เขตนิกมอุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งตามรายละเอียดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 5 ส่งผลให้เกิดการจ้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนแต่ในขณะเดียวกันผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมก็ทำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณที่ตั้งของเขตนิกมอุตสาหกรรมเสื่อมโทรมขึ้นเช่นกัน จึงเกิดกลุ่มที่คนที่รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลกันระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการอยู่ร่วมกันในระยะยาวซึ่งมีกระบวนการเคลื่อนไหวช่วงแรกด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมระหว่างผู้ที่ได้รับผลกระทบด้วยกันและมีการเชิญนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิจากเขตนิกมอุตสาหกรรมมาเป็นวิทยากรเพื่อให้ชาวบ้านได้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น ในส่วนของรูปแบบการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถแบ่งรูปแบบของการเคลื่อนไหวได้เป็น 4 แบบ โดยด้านแรก ก็คือ การเคลื่อนไหวด้วยมาตรการด้านสังคมโดยใช้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้ขับเคลื่อน โดยใช้ส่วนของประชาชนในพื้นที่ร่วมชุมนุมกดดันและบอกกล่าวกับประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นจริงและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ด้านที่สองคือการเคลื่อนไหวโดยการ ใช้สิทธิตามหลักกฎหมายโดยผ่านการฟ้องร้องต่อศาลปกครอง ด้านที่สาม คือ

การเชื่อมโยงของกลุ่มชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบจนเกิดเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และด้านสุดท้ายคือการเคลื่อนไหวด้านอื่น คือการเคลื่อนไหวในลักษณะใต้ดินก็คือการออกไปปลิว การบอกกันปากต่อปาก การโพสต์ความเห็นลงตามหน้าของอินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อตอบโต้การกระทำของฝ่ายนายทุนฝั่งอุตสาหกรรม

เนื่องจากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องนำตัวเองเข้าไปพัวพันและส่งผลกระทบต่อหลายฝ่าย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคในระหว่างการเคลื่อนไหว ซึ่งปัญหาเรื่องแรกก็คือปัญหาความขัดแย้งกับภาคส่วนต่างๆภายในสังคม ทำให้การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนได้รับการตอบโต้ ข่มขู่และขู่ยุ มีสมาชิกเครือข่ายบางท่านถูกข่มขู่เพื่อเอาชีวิตและในเวลาต่อมาก็ได้เสียชีวิตจริงๆทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัวที่จะออกมาเคลื่อนไหว และสมาชิกบางคนเกิดความขัดแย้งและไม่ลงรอยกันกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางท่านที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เข้าใจปัญหาของชาวบ้านและมีการรับเงินจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ปัญหาเรื่องที่สองคือ ปัญหาความไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหามาของภาครัฐ จากกรณีการยื่นหนังสือเพื่อให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมแต่ก็ไม่ได้รับการตอบรับหรือปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และปัญหาเรื่องสุดท้ายนั่นก็คือ การขาดเงินทุนในการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้เงินในการดำเนินงาน ซึ่งทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะรับเงินทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหวจากภาคส่วนต่างๆ เช่น นักธุรกิจที่ค้าขายในจังหวัดระยอง NGO การบริจาคของชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การระดมทุนโดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย และการออกเวทีสัมมนาตามเวทีต่างๆ แต่เนื่องจากปัญหาสภาพเศรษฐกิจและในขณะนั้นกิจกรรมของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มามากขึ้นทำให้เงินทุนที่มีอยู่อาจจะไม่เพียงพอ การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดำเนินการภายใต้กรอบและแนวทางที่สมาชิกในเครือข่ายได้วางแนวทางร่วมกันไว้ซึ่งจุดประสงค์ที่แท้จริงก็คือการเรียกร้องให้ได้มาซึ่งการพัฒนาที่สมดุลระหว่างสภาพเศรษฐกิจกับคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยจำเป็นต้องอาศัยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกันและมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นองค์รวมหลังจากนั้นจึงแก้ไข้ปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบายของภาครัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนอื่นๆต่อไป

จากปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถสะท้อนได้ว่าภาครัฐเป็นผู้คิดและสร้างโครงการต่างๆขึ้นมาแต่โครงการดังกล่าวมิได้เป็นที่ต้องการของชุมชนตรงกันข้ามกลับส่งผลเสียให้แก่ชุมชนและเมื่อถึงจุดหนึ่งที่ประชาชนเริ่มคิดร่วมกันได้ว่าผลกระทบดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อทั้งชีวิตและสาธารณสุขสมบัติมากขึ้นจึงเกิดการรวมตัวกันต่อสู้และในขณะเดียวกันในต่างพื้นที่ก็ได้เกิดปัญหาเช่นเดียวกัน

จึงเกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายจุดประสงค์เพื่อที่จะต่อสู้ร่วมกัน ในการเกิดขึ้นของเครือข่ายภาคประชาชนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อให้ทุกๆเครือข่ายที่เกิดขึ้นมีการพัฒนาเครือข่ายและเชื่อมโยงเครือข่ายหลายๆเครือข่ายเข้าด้วยกันซึ่งจะส่งผลให้การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็งและมีพลังมากขึ้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการของเครือข่ายภาคประชาชน รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน ในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของตนเอง สามารถสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุป

จุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหว นั้นเกิดจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรืออีสเทิร์นซีบอร์ด ได้ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในพื้นที่ซึ่งส่งผลให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมากมายในพื้นที่มาตาบุตรวมถึงจังหวัดในภาคตะวันออกจังหวัดอื่นๆอีกเช่นกัน และเหตุการณ์ในปีพ.ศ. 2548 ซึ่งเกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำเกิดขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทย ประชาชนมีน้ำใช้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประชาชนกับภาคอุตสาหกรรมก็คือ การที่ภาครัฐในขณะนั้นมีความพยายามที่จะผันเอาน้ำที่มีให้กับภาคอุตสาหกรรมใช้แทนที่จะนำน้ำมาให้กับประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมใช้ก่อนทั้งๆที่ประชาชนในพื้นที่ ได้ให้ข้อสังเกตว่าเหตุการณ์นี้ เป็นการจัดสรรน้ำที่ไม่เป็นธรรมกับประชาชน โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่ไม่ได้รับการจัดสรรน้ำให้ใช้อย่างเพียงพอ เหตุการณ์นี้จึงเป็นต้นตอและสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านเห็นถึงความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากร จึงเป็นที่มาของการรวมตัวกันและเรียกร้องความเป็นธรรมครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2548 ต่อสู้ในนามของเครือข่ายประชาชนจังหวัดระยองก่อน ต่อมาภายหลังได้มีการเชื่อมโยงกลุ่มต่อต้านจากหลายๆจังหวัดภายในภาคตะวันออกเข้าด้วยกัน จนในที่สุดก็เกิดเป็นเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก

ปัญหาที่เกิดขึ้น หลังจากเกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่

- 1.ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย เช่น สารพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็งชนิดต่างๆ
- 2.ปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่รุนแรงมาก เช่น ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรงจากการที่น้ำทะเลไหลเปลี่ยนทิศทาง การพบว่าน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำบ่อต้นมีการปนเปื้อนจากสารเคมี

นายสุทธิ อัจฉาศัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมกันกับชาวบ้านเคลื่อนไหวมามากก็ได้เริ่มมีบทบาทในการเข้ามาเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวย่างเต็มตัวมากขึ้น

บทบาทและกระบวนการของเครือข่ายภาคประชาชน

สมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมถึงชาวบ้านในพื้นที่ที่มีการร่วมกันคิดและลงพื้นที่เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพชุมชน คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม หลังจากเกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ จึงทำให้สมาชิกหลายคนภายในเครือข่ายได้เห็นว่าชาวบ้านบางรายเริ่มมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย รวมถึงได้ไปพบกับปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและที่รุนแรงมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ และเนื่องจากมีนักวิจัยเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมากทำให้ได้งานวิจัยหลายชิ้น จึงได้มีการรวบรวมชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบร่วมกันทำการศึกษาข้อเท็จจริง เชิญนักวิจัยที่เข้ามาในพื้นที่มาชี้แจงตลอดจนอธิบายผลของการวิจัย ถือเป็น การเอาข้อมูลจากนักวิจัยหลายๆท่านมาตีแผ่ข้อเท็จจริงในว่าในพื้นที่มีปัญหาเป็นอย่างไรและเป็นการได้รวมเอาผู้ที่รับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมมาพบกันไปด้วยในเวลาเดียวกัน ทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมก็ได้รับความรู้เพิ่มเติม เข้าใจที่มาที่ไปของปัญหา รวมทั้งได้ทราบผลกระทบที่เกิดขึ้นและกำลังจะเกิด

นอกจากนี้ในที่ประชุมยังได้มีการยกเอากรณีตัวอย่างในต่างประเทศ เช่น ที่เมืองโกปาล ประเทศอินเดีย เกิดอุบัติเหตุทางอุตสาหกรรมคือ ก๊าซพิษจากโรงงานผลิตยาฆ่าแมลง รั่วไหล และที่เมืองมินามาตะ ที่ประเทศญี่ปุ่น ที่มีการปล่อยสารประกอบปรอทอินทรีย์เมทิล เมอร์คิวรี่ ซึ่งเป็นสารที่มีพิษรุนแรง ลงสู่อ่าวมินามาตะ ซึ่งการที่ผู้เข้าร่วมการประชุมหยิบยกกรณีศึกษามาประกอบการประชุมทำให้ชาวบ้านสามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเองและสมาชิกระหว่างเครือข่าย โดยจะมีการเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนาทั้งระหว่างเครือข่ายซึ่งทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ส่งนายสุทธิ อัจฉาศัย เข้าร่วมประชุม โดยการพบปะกันระหว่างเครือข่ายดังกล่าวนี้ จะมีการพบปะกันทุกๆ 3 เดือน โดยจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ตลอดจนมีการจัดสัมมนา ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเรื่องสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ด้วยความพยายามอย่างหนักทั้งจากแกนนำซึ่งก็คือนายสุทธิ อัจฉาศัย รวมทั้งจากสมาชิกภายในเครือข่าย ในการสืบค้นข้อมูลและคิดร่วมกันตลอดจนการสร้างภาคีเครือข่าย ไปจนถึงการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ให้กับสมาชิกและชาวบ้านในพื้นที่จึงได้เครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้นและมีสมาชิกเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านได้สามารถสรุปปัญหาว่านอกจากปัญหาการแย่งชิงน้ำแล้ว ปัญหา

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมก็มีความสำคัญและมีระดับความรุนแรงของปัญหาไม่น้อยไปกว่ากัน และเริ่มมีการพูดถึงการประกาศให้มาบตาพุดได้รับการประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษมากขึ้น

รูปแบบการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชน

การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนนี้อยู่ภายใต้ความต้องการของชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเขตนิคมอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากและด้วยความสมัครใจเนื่องจากทุกคนเห็นถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งแบ่งรูปแบบการเคลื่อนไหวได้ คือ

1. การเคลื่อนไหวโดยใช้หลักทางด้านกฎหมาย โดยการฟ้องร้องต่อศาลปกครอง
2. การเคลื่อนไหวด้วยมาตรการด้านสังคม โดยใช้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้ขับเคลื่อน โดยใช้ส่วนของประชาชนในพื้นที่ร่วมชุมนุมกดดันและบอกกล่าวกับประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นจริงและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่
3. การเชื่อมโยงของกลุ่มชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบจนเกิดเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียง
4. การเคลื่อนไหวรูปแบบอื่น คือ การเคลื่อนไหวโดยใต้ดิน การเคลื่อนไหวในลักษณะใต้ดิน ก็คือการออกไปปลิว การบอกกันปากต่อปาก การโพสต์ความเห็นลงตามหน้าของอินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อตอบโต้การกระทำของฝ่ายนายทุนฝั่งอุตสาหกรรม

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน

เนื่องจากการเคลื่อนไหวนั้นได้ส่งผลกระทบต่อภาคเอกชนที่ลงทุนในเขตนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดและรัฐบาลที่เป็นผู้ที่สนับสนุนให้เกิดการลงทุน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคจากด้านต่างๆคือ

1. ปัญหาความขัดแย้งกันกับภาคส่วนต่าง ๆ ภายในสังคม ทำให้การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนได้รับการตอบโต้ ข่มขู่และข่มขู่ มีสมาชิกเครือข่ายบางท่านถูกข่มขู่เพื่อเอาชีวิตและในเวลาต่อมาก็ได้เสียชีวิตจริงๆทำให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัวที่จะออกมาเคลื่อนไหว และสมาชิกบางคนเกิดความขัดแย้งและไม่ลงรอยกันกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางท่านที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เข้าใจปัญหาของชาวบ้านและมีการรับเงินจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย
2. ความไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ จากกรณีการยื่นหนังสือเพื่อให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมแต่ก็ไม่ได้รับการตอบรับหรือปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียง

3. การขาดเงินทุนในการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวแต่ละครั้งจำเป็นจะต้องใช้เงินในการดำเนินงาน ซึ่งทางเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้จะรับเงินทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหวจากภาคส่วนต่างๆ เช่น นักธุรกิจที่ค้าขายในจังหวัดระยอง NGO การบริจาคของชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ การระดมทุน โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย และการออกเวทีสัมมนาตามเวทีต่างๆ แต่เนื่องจากปัญหาสภาพเศรษฐกิจและในขณะนั้นกิจกรรมของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ก็มีมากขึ้นทำให้เงินทุนที่มีอยู่อาจจะไม่เพียงพอ

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาบทบาทและกระบวนการของเครือข่ายภาคประชาชน รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาชน ในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรสาธารณะ และคุณภาพชีวิตของตนเอง สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้ จากการศึกษาพบว่า การรวมตัวกันและการเรียกร้องความเป็นธรรมจนก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายภาคประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ การดำเนินการของเครือข่าย ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้กับเครือข่ายจากที่อื่น เครือข่ายเหล่านี้ยังมีการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกครั้งที่มีการประชุม ซึ่งบางครั้งก็อาจจะมีการไปพบกันตามงานสัมมนาเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายในสถานที่ต่างๆ และมีการพบปะกันดังกล่าวนี้จะมีขึ้นทุก 3 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายของ เสรี พงศ์พิศ ที่กล่าวว่า เครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์กันของมนุษย์ภายในสังคม ทั้งในระดับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่โยงใยกับสิ่งต่างๆ มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ซึ่งลักษณะของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้มีการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจในการที่จะร่วมกันเรียกร้อง ต่อสู้กับปัญหา และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้มีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างเครือข่าย โดยการพบปะกันทุก 3 เดือน ตามเวทีงานสัมมนาต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องของกาบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

3. มีการจัดตั้งกลุ่มแกนนำของเครือข่ายที่มีความตั้งใจ เข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการ จัดกำลัง สนับสนุนสมาชิก โดยนายสุทธิ อัจฉาชัย ซึ่งเป็นผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาค ตะวันออก ได้เข้ามามีบทบาทในการประสานงานด้านต่างๆให้กับเครือข่าย การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกตั้งแต่เริ่มต้นจนปัจจุบันทางเครือข่าย ได้มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอโดยมีการประชุมพบปะหารือกันอยู่เป็นระยะทำให้การเคลื่อนไหวมีพลังและเป็นที่น่าสนใจจากคนภายนอก นอกจากนี้สมาชิกยังมีความตั้งใจที่จะทำกิจกรรมต่างๆรวมทั้ง เรียนรู้จากความสำเร็จและล้มเหลวที่ผ่านมาด้วยความเต็มใจจนเครือข่ายมีการขยายมากขึ้นและ นำไปสู่การติดต่อกันระหว่างเครือข่ายซึ่งจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการรณรงค์ให้สังคมทราบถึงข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงจากการที่ชาวบ้านนั้นได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อให้สังคมเกิดการรับรู้และความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น และสามารถร่วมกันหาทางออกให้กับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้
2. ควรมีการสร้างภาคีความร่วมมือในการพัฒนา ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของ ภาคีราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานภาคเอกชน มาประชุมร่วมกัน เพื่อที่จะแก้ปัญหาร่วมกันและหา จุติร่วมกันที่จะนำมาซึ่งความสมดุลกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับตัวเลขการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ให้สามารถเดินไปข้างหน้าร่วมกันได้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงเครือข่ายภาคประชาชนเครือข่ายอื่นๆ เพื่อทำการเปรียบเทียบลักษณะ ในการดำเนินงานของแต่ละเครือข่าย ระดับปริญญาตรี
2. ควรมีการศึกษาตัวแทนจากภาคส่วนอื่น เช่น ตัวแทนภาคเอกชน ตัวแทนจากภาครัฐ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กนิษฐ์ พงษ์นาวิน. 50ปีมีนามาตะ 25ปีมาบตาพุด สำเนียงกไว้ก่อนจะถึงวันเส้า[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=216822> (วันที่ค้นข้อมูล : 8 กุมภาพันธ์ 2553).
- กมลทิพย์ ชนะกานนท์. “บทบาทของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการพัฒนาระบบบริหาร มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานผลการศึกษา เพื่อจัดทำข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตมาบตาพุดและจังหวัดระยอง. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550
- งามพิศ สัตย์สงวนและคณะ. สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่10. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา . กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2526.
- เฉลิมพร ชูศรี. “การมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง กรณีศึกษา : อ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539
- ชุลีภรณ์ นิมิเจริญ. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน : กรณีศึกษา ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- ณัฐลิดา ระหา. “กระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อประชาชน จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการศึกษาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมวิทยา . กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2549.
- ทิตยา สวรรณชฎ. สังคมวิทยา . กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์, 2510.
- นรินทร์ชัย พัฒนาพวง. การมีส่วนร่วมพิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ : สิริลักษณ์การพิมพ์, 2547.

- นรินทร์ จงวุฒิเวศน์. กลวิธีแนวทางวิจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท
ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.
- บัณฑิต อ่อนคำ. อ้างอิงในวันเพ็ญ วอกลาง, องค์กรเอกชนและภาคเอกชนกับประชาธิปไตย “ใน
ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตย”. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เซนต์เตอร์คอมพิวเตอร์, 2534.
- ประเวศ วะสี. วิกฤติหมู่บ้านไทยทางออกและอนาคตอยู่ที่ไหน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน,
2532.
- เป็รื่องจิตร ฆารรัศมี. “บทบาทของโรงพยาบาลชุมชนในการจัดประสบการณ์การฝึกภาคปฏิบัติ
วิชาการพยาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
สาขาพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- พินิจ ลาภานานนท์. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- พิสันต์ ธนะสารสมบุรณ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ศิลปกรรม : กรณีศึกษาเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
(เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม) สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- มงคล หวังสุขใจและชมพู โกดิรัมย์. สังคมวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรี
ปทุม, 2548.
- ขงยุทธ นราสิทธิ์. เทคนิคการกระตุ้นชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. วารสาร
พัฒนาชุมชน, 2545
- ศรีสุวรรณ จรรยา. แก้ปัญหาบาปตาคุด อย่าใช้มาตรการเตงั่วง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=272> (วันที่ค้นข้อมูล : 5 พฤศจิกายน 2552).
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : บริษัทริระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด
, 2550
- สมพงษ์ พลายงาม. “ความคิดเห็นของทหารเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนของ
จังหวัดทหารบกราชบุรี”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาบัณฑิต
วิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2546.
- สมยศ นาวิการ. การบริหารแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991 จำกัด, 2545
- สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย. ประเทศไทย. ประเด็นและการท้าทายการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์วิจิตรหัตถการ, 2530

สมเกียรติ ยุติธรรม. “ความพร้อมของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลต่อการแก้ปัญหามลพิษทาง
น้ำ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. องค์กรชุมชน กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาทาง
สังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2548.

สวัสดิ์ เพชร โขติวงศ์. การบริหารและพฤติกรรมองค์กร, ประจวบคีรีขันธ์ : โรงพิมพ์เสียงประจวบ,
2549

เสรี พงศ์พิศ. วัฒนธรรมองค์กรของโลกยุคใหม่ เครือข่าย. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจ
ชุมชน, 2548

อกิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษานโยบาย
สาธารณสุข, 2547.

อนุสรณ์ ธรรมใจ. เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมว่าด้วยมลพิษมาบตาพุด. กรุงเทพฯ:ธุรกิจ
(2 กุมภาพันธ์ 2550)

อำพล พรอารักษ์สกุล. “บทบาทของหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้าน
สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาคณะกรรมการสุขภาพใน จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539

_____ . เน้นการเจาะกลุ่ม. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ริ้วเขียว, 2547

_____ . ประวัติความเป็นมาของมาบตาพุด. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
www.thaitambon.com/tambon/tambon.asp?ID=210114 (วันที่ค้นข้อมูล : 2 ธันวาคม
2552).

_____ . พัฒนาชนบทไทย. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2545.

Adam Burke. Social Development Division Department For International Development.
Communication & Development : a practical guide, 1999.

_____ . วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่น
พัฒนาศึกษา, 2535.

_____ . ถ้าพิพากษาศาลปกครอง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
www.bsnnews.com/contentDetail.asp?ID=15631(วันที่ค้นข้อมูล: 26 พฤศจิกายน 2552).

_____ . กรม.แต่งตั้งคณะกรรมการ4ฝ่าย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้
จาก:www.gulf.co.th/gulfjp/News/news.monitors.detail.php?id=512(วันที่ค้นข้อมูล: 26
พฤศจิกายน 2552).

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

แนวคำถาม

- 1.เหตุใดจึงทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงกิจกรรมที่ทำไปแล้วในอดีตมีอะไรบ้างอย่างไร.....
- 2.วัตถุประสงค์ของการเคลื่อนไหวเป็นอย่างไรและเป้าหมายสูงสุดของการเคลื่อนไหวคืออะไร
- 3.บทบาทการเคลื่อนไหวที่ผ่านมามีการเคลื่อนไหวอะไรบ้างอย่างไร
- 4.ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มใดบ้างอย่างไร
- 5.มีการพบปะกันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างเครือข่ายบ่อยแค่ไหนและอย่างไร
- 6.ความร่วมมือของสมาชิกภายในเครือข่ายมีอย่างน้อยแค่ไหนอย่างไร
- 7.ผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกได้มีส่วนร่วมหรือต่อต้านเครือข่ายหรือไม่อย่างไร
- 8.หากเกิดปัญหาขึ้นภายในกลุ่มจะมีการแก้ไขอย่างไร
- 9.เกิดความขัดแย้งกันกับภายนอกเครือข่ายหรือไม่ (ถ้ามี คือใครมีวิธีการไกล่เกลี่ยอย่างไร)
- 10.การเคลื่อนไหวที่ผ่านมาถือว่าประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน
ประสบความสำเร็จ อย่างไร มีแนวทางในการเคลื่อนไหวในระยะต่อไปอย่างไร.....
- ยังไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไร และมีการนำข้อผิดพลาดมาแก้ไขในการเคลื่อนไหวครั้งต่อไปหรือไม่และอย่างไร.....
- 11.เครือข่ายประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีการเคลื่อนไหวในอนาคตอย่างไร.....
- 12.มีหน่วยงานใดบ้างที่ให้การสนับสนุนและให้การสนับสนุนอย่างไร.....
- 13.งบประมาณในการเคลื่อนไหวตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ ได้มาจากที่ไหนและอย่างไร
- 14.ปัญหาและอุปสรรคระหว่างการเคลื่อนไหวอย่างไรบ้างและมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้ข้อมูล

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

รายนามผู้ให้ข้อมูล

1. นายสุทธิ อัมมาศัย ผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก
2. นายเบน เพียงเลิศ สมาชิกเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก
3. นายน้อย ใจตั้ง สมาชิกเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก
4. นายบรรยง สวัสดิ์ถาวร สมาชิกเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก
5. นางอารมณี สดมณี สมาชิกเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก
6. นางสาวพิชชานันท์ อ่อนพวย เจ้าหน้าที่สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน
7. นายนิโรจน์ ตั้งสุวรรณ ตัวแทนจาก NGO

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาพกิจกรรมเดินเท้าเข้ากรุงเทพ เพื่อยื่นหนังสือที่หน้ารัฐสภา เดือนตุลาคม 2552

ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายในการพิทักษ์สาธารณสุขสมบัติของแผ่นดิน ณ โรงแรมสตาร์ จังหวัดระยอง วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2552

พลัง

ชาติ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ-นามสกุล นายวสันต์ มงคลลักษณ์

ที่อยู่ 93/5 หมู่ 4 ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 70120

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี

พ.ศ. 2548 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี

พ.ศ. 2552 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อ-นามสกุล นางสาวศรinya แจ่มสุวรรณ

ที่อยู่ 178 ถนนมนตรีสุริยวงศ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 70000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนนารีวิทยา ราชบุรี

พ.ศ. 2548 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี

พ.ศ. 2552 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร